UNIVERSITETET I BERGEN
DET JURIDISKE FAKULTET

Ressursrammer for utvikling av Det juridiske fakultet Universitetet i Bergen

Innstilling av 26.01.09 fra komité oppnevnt med grunnlag i fakultetsstyrevedtak 25.06.08.

Forord

Komiteen som styret for Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen nedsatt for å utrede ressursbehovet ved utviklingen av et moderne juridisk fakultet, legger med dette frem sin innstilling. Innstillingen er enstemmig. Tallmaterialet bygger i hovedsak på statistikk fram til 10.10.08, men likevel slik at det er det er tatt inn opplysninger om fakultetets budsjettildeling for 2009.

Bergen, 26.01.09

Ernst Nordtveit
leder

Anne Marie Frøseth Anfinsen

Jan Erik Hatling

Torill Hauken

Jonas Jensen

Asbjørn Strandbakken

Rune Sæbø

Ørnulf Øyen

Eivind Buanes
sekretær

INNHOLD **side**

0 Oppsummering **5**
- **1.** *Mandat* **5**
- **2.** *Situasjonsanalyse og målbeskrivelse* **5**
- **3.** *Den fremtidige utviklingen av fakultetet* **6**
- **4.** *Ressursbehov for den videre utbygging av fakultetet* **6**
- **5.** *Plan for iverksetting* **7**

I. Oppnevning og mandat **8**

II. Utviklingstrekk ved fakultetet **9**
- **1.** *Innledning* **9**
- **2.** *Nyere planer og utredninger av betydning for utviklingen av fakultetet* **13**
  - **2.1.** *Fakultetets strategiplan 2006-2010* **13**
  - **2.2.** *NOKUTs vurderinger* **14**
  - **2.3.** *Inntektsfordelingsutvalgets innstilling* **14**

III. Mål for den fremtidige utviklingen av Det juridiske fakultet **14**
- **1.** *Innledning* **14**
- **2.** *Utviklingen av utdanningsvirksomheten ved fakultetet* **18**
  - **2.1.** *Første studieår* **20**
  - **2.2.** *Andre studieår* **20**
  - **2.3.** *Tredje studieår* **20**
  - **2.4.** *Fjerde studieår* **21**
  - **2.5.** *Femte studieår* **21**
  - **2.6.** *Utdanning i skriving og profesjonsrettede ferdigheter* **22**
  - **2.7** *Internasjonalisering* **23**
  - **2.8.** *Tverrfaglige studietilbud og etter- og videreutdanning* **25**
- **3.** *Hovedutfordringer innenfor forskning og forskerutdanning* **25**
  - **3.1.** *Innledning* **25**
  - **3.2.** *Forskergruppene* **26**
  - **3.3.** *Forskerutdanningen - Forskerskolen* **27**
  - **3.4.** *Rekrutteringsstillinger* **28**

IV. Ressursbehov for videre utbygging av fakultetet **29**
- **1.** *Innledning* **29**
- **2.** *Ressursbehov utdanning* **30**
  - **2.1.** *Masterstudiet* **30**
  - **2.2.** *LLM-graden* **30**
  - **2.3.** *Infrastruktur* **30**
- **3.** *Ressursbehov forskning og forskerutdanning* **30**
- **4.** Samlet ressursbehov **31**
  - **4.1.** *Fullfinansiering av dagens aktiviteter og forpliktelser* **31**
  - **4.2.** *Masterstudiet* **31**
  - **4.3.** *LLM-program* **31**
  - **4,4.** *Forskerskole* **31**

4.5. *Stipendiatstillinger* **32**
4.6. *Forskergruppene* **32**
4.7. *Totalt styrkingsbehov* **32**
5. Stillinger **32**

Vedlegg;

1. Fakultetets høringsuttalelse til innstillingen fra inntektsfordelingsutvalget (risautvalget) **35**
2 Kostnadsberegning av kvalitetstiltak **38**

Ressursrammer for utvikling av Det juridiske fakultet.
Universitetet i Bergen

0. Oppsummering

1. Mandat
Komiteen har hatt som mandat å utrede ressursbehovet ved utviklingen av et moderne juridisk fakultet.

2. Situasjonsanalyse og målbeskrivelse
En vurdering av hvilke ressurser som er nødvendig for Det juridiske fakultet avhenger av hvilke oppgaver og utfordringer fakultetet står overfor på grunn av den samfunnsmessige og rettslige utviklingen. Komiteen har i sin analyse av dette pekt på at behovet for juridisk kompetanse, siden tidlig på 1990-tallet, har blitt sterkt påvirket av en utvikling som kjennetegnes ved rettsliggjøring av samfunnet, globaliseringsprosessen generelt og internasjonalisering av rettsregelproduksjon og tvisteløsning spesielt. Den faktiske og rettslige kompleksiteten som denne utviklingen representerer har skapt et behov for økt juridisk kompetanse som må dekkes både ved rettsvitenskapelig forskningsinnsats og ved utdanning av jurister med kompetanse til å fungere i et rettssystem i rask endring under sterk internasjonal påvirkning. Endringene er så vidtgående at det stiller rettsvitenskapen og utdanningsinstitusjonene overfor en helt ny situasjon. Konkrete forhold som den teknologiske utvikling, migrasjon, klimautviklingen og miljøproblemene, som krever nye rettslige løsningsmodeller forsterker dette bildet. Nasjonale interesser knyttet til havrettsutvikling, Nordområdene, internasjonale handelsregler og europeisk rettsutvikling krever også vesentlig styrking av den juridiske kompetansen i Norge. Verken universitetene eller de politiske myndighetene har tatt tilstrekkelige grep for å møte utviklingen. Det fører til at Norge ikke vil ha tilstrekkelig kompetanse til å møte den fremtidige utviklingen på viktige områder, og at rettssamfunnet kan bli svekket.

Et moderne juridisk fakultet vil etter komiteens mening være et fakultet som er i stand til å møte de forskningsmessige og utdanningsmessige utfordringene som rettsvitenskapen og juristprofesjonen vil stå overfor i årene som kommer. Dette krever langt flere lærerkrefter med forskningskompetanse enn det som har vært vanlig ved norske juridiske fakulteter tidligere. Et forholdstall mellom lærere og studenter på ca. 1: 20 synes å være en internasjonal norm for et juridisk lærested med høy kvalitet.

Studieordningen på masterstudiet må gi rom for stor grad av interaktiv læring og direkte lærerkontakt og tilbakemelding, der studentene også øves i juridisk problemløsning og i kritisk og kreativ tilnærming til juridiske problemstillinger. I tillegg til et fullfinansiert masterstudium med internasjonal standard, må fakultetet ha et godt tilbud av spesialemner for så vel egne studenter som utenlandske studenter, flere internasjonale LLM-grader som gir grunnlag for utvikling av spesialisering, og etablering av et internasjonalt utdanningsmiljø.

PhD-program med forskerutdanning av høy kvalitet er en sentral del av et moderne juridisk fakultet. Forskerutdanningen kan helt eller delvis skje i samarbeid med andre fakulteter nasjonalt og internasjonalt. PhD-programmet vil være avgjørende for fremtidig rekruttering og for å kunne forsyne samfunnet med personer med høy rettsvitenskapelig kompetanse, og for utviklingen av forskningmiljøet ved fakultetet.

Sterke forskningsmiljø, organisert som forskergrupper, og med vesentlig grad av ekstern finansiering som åpner for konsentrasjon om en tematikk, i samarbeid mellom flere forskere, kjennetegner også et moderne juridisk fakultet. Fakultetet må ha som målsetning å få etablert ett til to sentre for fremragende forskning i løpet av den neste femårsperioden.

I innstillingen presenteres nyere planer og utredninger av betydning for utviklingen ved fakultetet (fakultetets strategiplan 2006-10, NOKUT-rapportenes vurderinger, Krafttak for juridisk forskning og inntektsfordelingsutvalgets innstilling). Komiteen gjør rede for sentrale trekk ved utviklingen innen utdanning og forskning ved fakultetet, særlig i siste 5-årsperiode. Styrkingen av fakultetets budsjett som følge av kvalitetsreformen og midler som følge av økt studiepoengsproduksjon, har gitt grunnlag for vekst de siste årene. Det er også en positiv utvikling i avlagte studiepoeng og antallet doktorgrader. Det er videre vekst i antallet vitenskapelige publikasjoner. Men tallmaterialet viser også at fakultetet fortsatt har et meget ugunstig forholdstall student:lærer, og at fakultetet mangler ressurser til å oppfylle de minstekrav som må stilles til undervisningsinnsats og forskning.

3. Den fremtidige utviklingen av fakultetet

I kapitel III drøfter komiteen de forskningsmessige og utdanningsmessige utfordringer norsk rettsvitenskap generelt og fakultetet spesielt står ovenfor, og hvilke krav og forventninger samfunnet og studentene må kunne stille til fakultetet. Ut fra dette, fakultetets plandokument og foreliggende utredninger og evalueringer, drøfter komiteen noen generelle mål for fakultetets virksomhet og utvikling, og konkretiserer hvilke tiltak som bør settes i verk for å nå disse målene. Styrkingstiltakene på utdanningssiden er knyttet til konkrete kvalitative og kvantitative tiltak innen masterstudiet som i hovedsak er knyttet til oppfølging av NOKUTs anbefalinger. Dette gjelder i hovedsak bruk av egne lærere som arbeidsgruppeledere på både første, andre og tredje studieår, økte tilbakemeldinger tredje studieår, videreføring av PBL-modellen til 4. studieår, samt styrking av lærerinnsatsen og utvidet tilbud om retting og kommentering på dette studieåret. Styrkingstiltakene på 5. studieår omfatter økt undervisningsomfang og økning av masterveiledningen fra 10 til 30 timer. Komiteen foreslår etablering av 3 LLM-program som ledd i fakultetets internasjonaliseringsvirksomhet. Komiteen foreslår videre tilsetting av nye førsteamanuenser og professorer for å kunne iverksette de ovennevnte tiltakene og nå målene. I sin analyse av forholdstall student:lærer kommer komiteen til at et forholdstall på 1: 20 er nødvendig for å oppnå tilstrekkelig studiekvalitet. Dette er i samsvar med tidligere utredninger og må også anses som en internasjonal standard. Komiteen foreslår en økning av doktorgradsutdanningen ved en oppbygging av antall deltakere på PhD-programmet fra 34 i dag til 60, og økning av finansieringsgrunnlaget for egne stipendiater fra 19 til 35. Det foreslås å styrke forskningsinnsatsen ved økte ressurser til forskergruppene. Forskningskapasiteten vil også bli økt gjennom finansiering av forskningsdelen som er innebygget i de nye stillingene som er nødvendig for å styrke undervisningen.

4. Ressursbehov for den videre utbygging av fakultetet

Komiteen redegjør i dette kapitlet nærmere for hvilke totalressurser som må til for å utvikle fakultetet til det nivået som det er gjort rede for i de foregående kapitler, og som således er nødvendig for møte de utfordringer fakultetet står overfor innen utdanning og forskning.

Disse kan oppsummeres slik (tallene i parentes viser til det som i innstillingen omtales som alternativ II):

- Fullfinansiering av dagens aktiviteter og forpliktelser	kr 2 mill
- Styrking av masterst. (inkl 54,2 (43,1)nye vit st.)	kr 53,3 mill (43,2mill)
- Etablering av 3 LLM-program (inkl 8,1 (6) nye vit. st.)	kr 5,15 mill (3,2 mill)
- Utvidelse av forskerskolen til 60 opptatte (inkl 2 vit. st.)	kr 2,6 mill
- Utvidelse av universitetsfinansierte stipendiater til 35 st.	kr 6 mill
- Styrking av forskergruppene med	kr 0,8 mill
- Totalt styrkingsbehov i kroner	kr 69,85 mill (57,75)
- Totalt styrkingsbehov i vitenskapelige stillinger	64.3 stillinger (51.1)

Forslagene ovenfor vil resultere i følgende dersom de implementeres fullt ut

- antall vitenskapelige stillinger økes fra 42.5 til 106,8 (93,6) som tilsier 64,3 (51,1) nye faste stillinger, inkl erstatning for 9 midlertidige tilsettinger
- forholdstall student: fast tilsatt lærer reduseres fra 1: 62 til 1:20 (1:23)
- forholdstall student: lærer totalt reduseres fra 1:49 til 1:20 (1:23).

5. Plan for iverksetting

Den videre oppbyggingen av fakultetet vil måtte skje trinnvis, og utviklingen av studietilbudet må skje planmessig slik at de mest presserende tiltakene implementeres først.

Ut fra en totalvurdering anses rekruttering av 5-7 nye faste lærere pr år som en øvre grense i forhold til utbyggingstakt. Med en slik vekst vil det ta vel 10 år å nå målene som er skissert i denne innstillingen, og dette vil forutsette en årlig budsjettmessig styrking i denne perioden på 5-7 mill kroner. I disse premissene er det forutsatt at grunnlagsfinansieringen øker, men det må også legges opp til at en økende del av forskningsmidlene kan hentes fra eksterne kilder.

Den stillingsmessige oppbyggingen som foreslås i denne innstillingen forutsetter at antall kontor økes vesentlig ut over de nye arealene som fakultetet vil disponere i byggetrinn II på Dragefjellet. Det vil derfor måtte bli en viktig oppgave å skaffe tilleggsareal som muliggjør at fakultetet også i framtiden kan holdes mest mulig fysisk samlet.

RESSURSBEHOV VED DET JURIDISKE FAKULTET, UNIVERSITETET I BERGEN

I. Oppnevning og mandat

Styret for Det juridiske fakultet gjorde i møte 25.06.08 følgende vedtak i sak 55/08:

1. *Styret slutter seg til de vurderinger som fremkommer i notatet om behovet for styrking av ressursgrunnlaget for Det juridisk fakultet*
2. *Dekanus bes oppnevne en komité bestående av dekanatet samt to vitenskapelig ansatte, en administrativ ansatt og to studenter til å utarbeide en plan for utvikling av det juridiske fakultet, med en ressursvurdering, som kan legges fram for fakultetsstyret i oktober. Komiteen får også som oppdrag å utarbeide forslag til høringsuttalelse til innstillingen fra Inntektsfordelingsutvalget. Dekanen får fullmakt til å fastlegge sammensetning og nærmere mandat for komiteen.*

Dekanus oppnevnte følgende komité:

- dekanus Ernst Nordtveit
- prodekanus Asbjørn Strandbakken
- visedekanus Rune Sæbø
- førsteamanuensis Anne Marie Frøseth Anfinsen
- stipendiat Ørnulf Øyen
- rådgiver Jan Erik Hatling
- student Jonas Jensen
- Student Torill Hauken.

Fakultetsdirektør Eivind Buanes ble oppnevnt som sekretær for komiteen.

Dekanus fastsatte følgende mandat for komiteen:
"Utvalet får som oppdrag å vurdera kva ressursar som trengst for at Det juridiske fakultet skal kunne løysa sine oppgåver og oppfylla dei krav og forventingar som må stillast til eit moderne juridisk fakultet i vårt samfunn. Ein skal særleg leggja vekt på dei planar og ambisjonar fakultetet har lagt opp til i strategiplanen for inneverande periode og dei råd og merknader som NOKUT har sett fram i samband med evalueringa av masterprogrammet og PhD-programmet ved fakultetet. Også dei synspunkta som vart lagt fram i Krafttak for juridisk forsking skal danna bakgrunn for vurderinga. Ut frå dette skal utvalet gje ei vurdering av trongen for ressursar på kort og lang sikt og på korleis oppbygginga av fakultetet bør gjennomførast."

Forslag til høringsuttalelse til Inntektsfordelingsutvalgets innstilling ble lagt fram 03.09.08, og saken ble behandlet av fakultetsstyret 09.09.08. Høringsuttalelsen gjengis i sin endelige form som vedlegg 1.

Frist for fremlegging av hovedinnstillingen ble satt til 06.10.08. Det var av ulike grunner ikke mulig å oppfylle denne fristen. Komiteen hadde sitt siste møte 20.11. 2008. Etter dette er skriftlige utkast sirkulert og kommentert av utvalgets medlemmer.

Den korte tidsrammen for komiteens arbeid har gjort at komiteen i stor grad har måttet ta utgangspunkt i de planer og utredninger som foreligger, særlig fakultetets strategiplan, NOKUT-komiteens evaluering av masterstudiet og PhD-studiet. En har likevel også gjort rede

for sentrale utviklingstrekk i juridisk utdanning i andre land og hvilke utfordringer den rettslige utviklingen stiller til forskningsaktiviteten ved et moderne juridisk fakultet. Utredningen tar sikte på å analysere hvilke ressurser som vil kreves for å kunne oppfylle de krav og forventninger som må stilles til et moderne fakultet av den størrelse som Det juridiske fakultet i Bergen er.

Komiteen har tatt utgangspunkt i dagens studenttall og opptakstall og i dagens studieordning. NOKUT-komiteen har anbefalt fakultetet å vurdere å gå over til en 3 + 2-ordning for mastergradsstudiet. Dette spørsmålet vil bli utredet i en annen komité. En nærmere vurdering av ressursbehovet for en 3+2-ordning bør utstå til det foreligger en utredning av hvordan en slik ordning skal utformes. Komiteen legger til grunn at det neppe blir store forskjeller i ressursbehovet, men at ressursbehovet i alle fall ikke vil bli mindre med en 3 + 2 ordning etter det mønster NOKUT-komiteen legger opp til.

Komiteen skal vurdere ressursbehovet både på kort sikt og på lengre sikt. Den kortsiktige vurdering må gjelde de første to – tre årene. Ressursbehovet på lengre sikt må ta opp et tidsperspektiv på rundt 10 år, det vil si frem til rundt 2020. Lengre tidsperspektiv er det ikke mulig å anlegge.

II. Utviklingstrekk ved fakultetet

1. Innledning

Det juridiske fakultet i Bergen er bygget opp gjennom snart 40 år. Oppbyggingen har gått sakte. Selv om det var vekst i bevilgningene til universitetene på 1970-, 1980- og til dels 1990-tallet, var det stor konkurranse om bevilgningene innad på universitetet. For et fakultet i en oppbyggingsfase synes det å ha vært vanskelig å få nok ressurser. Et vedvarende rekrutteringsproblem har helt fram til i dag gjort det vanskelig for fakultetet å fylle tildelte stillinger. Dette har ført til at fakultetet ikke fikk økt sitt ressursgrunnlag i takt med den sterke veksten i studenttallet, som særlig skjedde på slutten av 1980-tallet.

For å unngå fullstendig sammenbrudd på grunn av ressursmangel, ble cand. jur.-studiet adgangsregulert i 1989. Adgangsreguleringen har ikke kunnet hindre at fakultetet siden rundt 1990 har hatt et studenttall som langt overstiger kapasiteten. Det har riktig nok skjedd en nedbygging av studenttallet fra toppen på vel 2.500 studenter inkl. privatister, til rundt 2000, samtidig som lærerstaben har vært bygget ut i tilknytning til Kvalitetsreformen.

Det juridiske fakultet har i lang tid ment at fakultetet har vært underfinansiert, og har gjort dette gjeldende overfor Universitetsstyret og universitetsledelsen gjennom flere tiår. En har møtt forståelse for dette i universitetsledelsen, men universitetsledelsen har ikke kunnet eller villet foreta tilstrekkelige omprioriteringer til å kunne møte behovet. Kunnskapsdepartementet på sin side viser til at det må være universitetenes ansvar å fordele midlene internt og har ikke så langt villet gi øremerkede midler til juridiske fag.

Før etablering av et juridisk studium i Bergen, og ved flere senere anledninger, har ressursbehovet ved en juristutdanning i Bergen vært vurdert. Den siste større gjennomgangen skjedde ved den såkalte ”Ressurskomitèen” som ble nedsatt i 1999, og som frem til 2001 foretok en omfattende gjennomgang av ressurssituasjonen ved fakultetet. Arbeidet i denne komiteen førte også til gjennomføring av ulike reformer og pedagogiske forsøk, som igjen førte frem til arbeidet med studiereformen som ble iverksatt høsten 2003.

Ressurskomitèen av 1999målte ressursmangelen særlig ut fra forholdstallet lærer: student, som var ca 1:100 i 2000 ut fra fast tilsatte i vitenskapelig stilling. Ressurskomiteen satte som et delmål at en innen 2010 måtte ha kommet ned i et forholdstall på 1: 40 for fast tilsatte – som ut frå dagens studenttall på 2066 studenter tilsier 51.5 fast tilsatte. Status pr 01.10.08 var 33.5 fast tilsatte, og det mangler således 18 fast tilsatte for å nå dette delmålet. Dersom en også regner inn de midlertidige førsteamanuensene (2) og de midlertidige universitetslektorene (7), mangler det 9 personer. Med grunnlag i det tildelte budsjettet for 2009 er det ikke realistisk å kunne nå delmålet på 1:40 i 2010 med hensyn til fast tilsatte med førstestillingskompetanse. Komiteen presiserer at dette er et delmål, og som en skal komme tilbake til nedenfor, kreves det et forholdstall lærer: student på 1: 20, om fakultetet skal komme på et internasjonalt nivå.

Fra Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste har komiteen fått utarbeidet en oversikt over:

Studenter pr årsverk, alle forsknings- og undervisningsstillinger, eksklusive rekrutteringsstillinger, inklusive professor II. Den viser følgende

Inst., ny inndeling	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Alle institusjoner	20,0	19,6	17,9	17,9	17,5	17,0
Universiteter	17,3	16,6	16,1	15,9	15,4	14,7
Universitetet i Bergen	17,3	17,6	16,1	15,5	15,0	13,6
Det historisk-filosofiske fakultet	20,4	19,7	16,3	15,1	14,3	13,2
Det juridiske fakultet	63,7	56,6	47,8	48,2	60,1	48,9
Det samfunnsvitenskapelige Fakultet	25,3	24,7	26,1	26,2	26,5	22,7
Universitetet i Oslo	21,2	18,7	18,5	18,6	17,6	16,0
Det humanistiske fakultet	19,2	21,1	21,2	20,9	20,7	19,2
Det juridiske fakultet	50,8	57,7	50,4	54,3	49,4	51,1
Det samfunnsvitenskapelige fakultet	31,4	34,6	36,3	38,1	33,5	28,4
Universitetet i Tromsø	10,5	9,8	9,6	9,7	9,6	8,8
Det humanistiske fakultet	9,3	6,6	7,0	6,1	7,4	7,2
Det juridiske fakultet	34,8	42,2	37,0	30,6	27,3	25,9
Det samfunnsvitenskapelige fakultet	17,5	13,5	13,1	14,2	16,5	14,9

Det meget avvikende tallet på 60.1 for Det juridiske fakultet i Bergen i 2006 skyldes at mange midlertidige universitetslektorer hadde sluttet på tellingstidspunktet 01.10, og at de nye ikke hadde tiltrådt.

Denne tabellen omfatter også midlertidige universitetslektorer, en stillingskategori som vårt fakultet har enn større andel av enn de øvrige fakultetene. Oppdaterte tall pr 01.10.08 for Det juridiske fakultet, UiB, viser forholdstallet 1:62 ut fra fast tilsatte og 1:49 dersom tilsatte i midlertidige undervisningsstillinger tas med. I disse tallene er innregnet de tilsatte som er i permisjon, slik at det faktiske antall studenter pr. lærer er enda høyere.

Det gjennomsnittlige antall studenter pr ansatt i forsknings- og undervisning i alle institusjonstyper under ett er 17. For universitetene er tallet 14,7. Komiteen vil senere i innstillingen komme tilbake til noen forholdstall ved utenlandske institusjoner.

Ressurskomiteen av 1999 la som nevnt gjennom sine analyser, grunnlaget for arbeidet med studiereformen og flere andre tiltak som har vært gjennomført. Ressurskomiteens arbeid har således vært grunnlaget for den utviklingen som har skjedd ved fakultetet fra Ressurskomiteen avga sin innstilling og frem til i dag.

Av utviklingstrekk og endringer i denne perioden kan nevnes:

- ny modulisert studieordning bygget på en kursmodell iverksatt fra høsten 2003. Første ordinære kull fullførte våren 2008. Siste eksamen til cand.jur-graden ble avviklet våren 2007.
- studiepoengsproduksjonen har økt fra 1245 i 2002 til 1613 i 2007. Dette har medført at UiB har fått økt sitt resultatbudsjett med vel kr 10 mill, og fakultetet med vel kr 5 mill. pr. år.
- antall primærsøkere til masterstudiet har økt år for år, fra 762 i 2002 til 1227 i 2008. Økningen de siste årene har skjedd i en periode der både UiB og de øvrige juridiske fakulteter i Norge har hatt en nedgang i søkertallet.
- antall avlagte studiepoeng pr helårsekvivalent har økt fra gjennomsnittlig 37.4 i 2002 til 47.8 i 2007 (gjennomsnittet er høyere da dette er høsttall).
- fakultetet har redusert strykprosenten fra 16.2 % i gjennomsnitt i 2002 til 2.8 % i 2007.
- kandidatproduksjonen pr. år har økt fra 219 i 2002 til 255 i 2007.
- fakultetet har inngått mange nye samarbeidsavtaler med utenlandske læresteder, og har i dag avtale med 94 utenlandske institusjoner.
- antall utvekslingsstudenter har økt fra 59 i 2002 til 158 i 2007. Det har normalt vært en overvekt av utreisende studenter. Fakultetet er ett av to fakultet som fyller universitetets målsetting om at minst 20% av studentene skal ha utenlandsopphold i løpet av studiet.
- studenttallet ved fakultetet har i denne perioden blitt redusert fra 2108 i 2002 til 2026 i 2007 (høsttall). Høsttallet for 2008 er 2066. Ved at den nye studieordningen stiller krav om obligatorisk deltakelse, har fakultetet ikke lenger privatister.
- antall vitenskapelig årsverk ved fakultetet har økt fra 48.2 i 2002 til 64.7 i 2007. Splittes dette opp på grupper får vi følgende utvikling:
    1. undervisnings- og forskerstillinger (professor, 1.amanuensis, amanuensis og universitetslektor) fra 34.0 til 41.2.
    2. rekrutteringsstillinger (stipendiat og postdoktor) fra 12.0 til 23.3
    3. hjelpestillinger (vitenskapelig assistent) fra 2 til 0. Dette var på tellingstidspunktet. Normalt har fakultetet en fast vitenskapelig assistent og engasjerte etter behov.
    4. professor II har lagt på 0.2 årsverk i hele perioden (1 person), men er økt til 0.6 (3 personer) fra 2008. Alle fire er utlendinger (en fra Tyskland, en fra Nederland og en fra Danmark)
- fakultetet har i perioden 2002 til 2007 økt antallet teknisk-administrative årsverk fra 21.0 til 24.5. Styrkingen har i hovedsak skjedd i studieadministrasjonen, da gjeldende studieordning også krever vesentlig mer administrativ oppfølging. I denne perioden har fakultetet også fått nye og utvidede oppgaver.

Fakultetet mottok departementets utdanningspris for 2004 for fremragende arbeid med studie- og utdanningskvalitet i norsk høyere utdanning, og universitetets Uglepris i 2006.

Fakultetet fikk ved gjennomføringen av Kvalitetsreformen, i løpet av to år, økt sin årlige bevilgning med om lag 10 millioner kroner, ut over kostnadsstigningen. I tillegg kommer økningen i belønningsmidler som har ført til at fakultetet årlig blir tilført rundt kr 5 mill. kroner mer pr. år enn fakultetet hadde i 2003 Fakultetet har med andre ord hatt en realvekst i bevilgningene på rundt 14-15 millioner kroner siden 2003, som følge av Kvalitetsreformen. Dette har gitt fakultetet rom for vekst i antall stillinger og har ført til en oppbygging av fakultetet. Fakultetet har for 2009 fått en ekstra styrking av grunnbudsjettet på kr. 6 mill. Når analysene nedenfor viser at fakultetet til tross for denne ressurstilførselen, fortsatt er underfinansiert, er årsaken det svake utgangspunktet fakultetet hadde før Kvalitetsreformen. Forventningene til studietilbud og forskningsresultater har også blitt klart sterkere i denne perioden.

Omleggingen av studiet har vært muliggjort gjennom ekstraordinær innsats både av vitenskapelig og teknisk-administrativt personale. For å sikre en god gjennomføring og opprettholde en bærekraftig oppfylling av intensjonene i Kvalitetsreformen, er det nødvendig med videre styrking av ressursgrunnlaget.

Også på forskningssiden har fakultetet gjennomført omfattende endringer i siste 5-årsperiode:

- fakultetet etablerte forskergrupper i 2005. Det vil skje en reorganisering av forskergruppene i løpet av 2009.
- fakultetet etablerte forskerskole i 2006.
- fakultetet økte antall publikasjonspoeng fra 46.2 i 2004 til 80.7 i 2007.
- antall opptatte PhD studenter på forskerutdanningsprogrammet har økt fra 19 i 2002 til 32 i 2007. Våren 2008 var det registrert 40 PhD-studenter på programmet.
- antall avlagte doktorgrader pr. år har økt fra 1 i 2002 til 6 i 2008, mens det var 3 i de mellomliggende årene med unntak av 2007, da tallet var 2. Prognosen for 2009 indikerer 8-10 avlagte doktorgrader.
- antall vitenskapelig tilsatte i undervisnings- og forskerstilling økte med 7 årsverk.
- antall tilsatte i rekrutteringsstilling økte med 11 årsverk.
- fakultetet hadde i 2005 20 personer med tilsettingsforhold ved fakultetet på doktorgradsprogrammet. Av disse har pr oktober 2008
    - 9 disputert, hvorav 8 fortsatt er knyttet til fakultetet
    - 3 leverte avhandling, 2 av disse er fortsatt knyttet til fakultetet
    - 7 fortsatt i stipendiatstilling
    - 1 flyttet utenlands for å fortsette PhD-utdanningen, men uten å ha disputert

Med ett unntak, har således de stipendiatene som fakultetet hadde på programmet i 2005 levert avhandlingen, eller fortsatt på programmet. I tillegg til egne stipendiater hadde fakultetet i 2005 tre eksternfinansierte deltakere. To av disse har disputert.

Mens fakultetet i 2005 hadde to stipendiater med utenlandsk utdanningsbakgrunn på programmet, har fakultetet i dag 6 stipendiater med utenlandsk utdanningsbakgrunn på programmet.

De nevnte tiltakene både på utdanningssiden og forskningssiden, har vært mulig på grunn av den ressursveksten fakultetet hadde fra 2003 til 2006, kombinert med en sterk effektivisering av virksomheten. Fakultetet har gjennom dette vist både evne og vilje til omstilling og til god

ressursutnyttelse. Overgang fra to sensorer til en sensor frigjorde f. eks kr 4-5 mill. fra sensur til undervisning. Vedtaket møtte stor motstand fra studentene, og fakultet har nå tatt ut hele potensialet for innsparing på sensur. Som det vil bli gjort rede for nedenfor, har fakultetet nå likevel nådd – og i realiteten overskredet - grensen for den aktivitetsveksten som var mulig på grunn av de budsjettmessige økningene som er nevnt, og vil måtte foreta en reduksjon av aktivitetsnivået dersom en ikke oppnår vesentlig vekst i bevilgningene. Det er ikke lenger mulig å oppnå vesentlig effektivisering uten at dette vil gå ut over kvaliteten i studietilbudet.

Ressursbehovet til juridisk forskning har på nasjonalt plan vært vurdert i forbindelse med initiativet "Krafttak for juridisk forskning", som ble satt i gang av justisministeren i 2003. Dette arbeidet siktet særlig mot mer ekstern finansiering av forskningen og var et samarbeid mellom Justisdepartementet, Forskningsrådet og de tre juridiske fakultetene, se nærmere kap. III.3.1 nedenfor. Noen vesentlig vekst i satsningen på juridisk forskning har dette initiativet likevel ikke ført til.

2. Nyere planer og utredninger av betydning for utviklingen av fakultetet

Det foreligger fra de senere årene flere dokumenter som belyser behovet for midler til juridisk forskning og utdanning, og for målsetningen for fakultetets arbeid. I alle disse er det gjennomgående pekt på ressursbehovet som den viktigste utfordringen for fakultetet.

2.1 Fakultetets strategiplan 2006-2010

Komiteen er i sitt mandat bedt om å legge vekt på de planer og ambisjoner fakultetet har lagt opp til i strategiplanen for inneværende periode. Et gjennomgående trekk ved Strategiplanen kommer til uttrykk i følgende uttalelser:

Stillinger: "Fakultetet treng fleire stipendiatstillingar for å kunne utdanna forskarar som kan gå inn i faste stillingar ved fakultetet. Like viktig er det at fakultetet får midlar til tilsetjing av kvalifiserte forskarar i førsteamanuensisstillingar og professorat. Det krevst også stillingar for vidarekvalifisering etter oppnådd doktorgrad"

Forskning: " Forskinga må utviklast med sikte på tilstrekkeleg fagleg breidde til at fakultetet framleis skal kunne gje forskingsbasert undervising i alle sentrale fag på studiet (----) Arbeidet med å vidareutvikla forskargruppene som livskraftige forskingsmiljø, vil vera ei av dei viktigaste oppgåvene på forskingssida i dei kommande åra. Etablering av ein forskarskule som samlar all forskarutdanning ved fakultetet vil vera eit sentralt element i utviklinga av forskarutdanninga"

Utdanning: " Den studiemodellen som vart innført ved kvalitetsreforma vil bli vidareutvikla og gjeve meir pedagogisk innhald etter kvart som ein får bygt opp ressursgrunnlaget ved fakultetet (---). Det må satsast vesentleg meir ressursar på å gje god tilbakemelding til studentane på deira faglege prestasjonar og utvikling (---). Etter kvart som utdanningskapasiteten blir styrka, vil fakultetet byggja ut og tilpassa tilbodet av valemne, og særleg ta sikte på å styrkja det framandspråklege tilbodet".

Det må pekes på at strategiplanperioden går mot slutten og at Universitetet sentralt allerede er i ferd med å ta opp arbeidet med en ny strategiplan. En må derfor være åpen for at strategiplanen for 2006-2010, ikke lenger uten videre kan legges til grunn for fakultetets videre planlegging på alle punkter.

2.2 NOKUTs vurderinger
NOKUT komiteen som evaluerte master- og PhD-programmene ved fakultetet pekte på ressursmangel som et sentralt trekk ved Det juridiske fakultet, jf.følgende uttalelser:

"Bemanningssituasjonen er sårbar med for få ansatte, noe som blant annet kan påvirke muligheten til forskning. Rekrutteringsplanen bør jobbes videre med"

" Det er i stor grad viderekommende studenter som underviser på de første årene. Undervisningen kunne vært bedret ved at man ansatte kvalifiserte lærere til denne Undervisningen"

"Komiteen vil også anbefale at fakultetet begrenser bruken av eksterne veiledere uten vitenskapelig kompetanse på masteroppgaven."

"Reformen har økt presset på ressursene. Man arbeider nære grensen for tilgjengelige ressurser og er tvunget til å anvende betydelige mengder studentinnsats i undervisningen. Gjennom en større tilføring av ressurser til fakultetet, kunne kvaliteten på undervisningen blitt enda bedre".

NOKUT-komiteen kom også med en rekke konkrete forslag til tiltak som fakultetet ble bedt om å vurdere. Dette vil bli behandlet av fakultetsstyret i møte 27.01.09. Av aktuelle punkt utenom det som gjelder størrelsen på fagmiljøet, nevnes stikkordsmessig følgende:

- *Studiets struktur (eventuell 3+2-ordning med 3-årig bachelorgrad og 2- årig mastergrad)*
- *Internasjonalisering,* herunder kontakten mellom utenlandske utvekslingsstudenter og de norske studentene, utenlandsk pensum og internasjonalt perspektiv, norske studenters deltakelse i engelskspråklige spesialemner og kravene som stilles til jurister i dagens arbeidsmarked.
- *Målbeskrivelse* hvor NOKUT etterlyser her en klarere beskrivelse av målene i forhold til juristrollen vi utdanner til.
- *Undervisning og veiledning* hvor NOKUT anbefaler at studiets kvalitetssystem vurderes.
- *Masteroppgaven* hvor NOKUT mener at ordbegrensningene er for snevre.

2.3 . Inntektsfordelingsutvalgets innstilling
Inntektsfordelingsutvalget som ble nedsatt av å Universitetsstyret for å vurdere Universitetets budsjetteringsmodell, har analysert hvilken fordeling en ville få mellom fakultetene og andre enheter ved Universitetet, dersom en videreførte grunnbevilgningen til Universitetet til fakultetene etter de samme normer som den beregnes. Denne analysen viser at Det juridiske fakultet får en vesentlig mindre andel av Universitetets bevilgning enn det som genereres ved aktiviteten ved fakultetet. En viser til fakultetets høringsuttalelse som er inntatt som vedlegg 1**.** Fakultetet har der pekt på at den underfinansiering av Det juridiske fakultet som Inntektsfordelingsutvalget har kommet frem til, er i samsvar med de beregninger fakultetet har gjort ut fra andre utregningsmåter.

III. Mål for den fremtidige utviklingen av Det juridiske fakultet

1 . Innledning
Det juridiske fakultet har som oppdrag å bygge opp kompetanse og kunnskap om rettssystemet gjennom forskning og å gi en kvalitativt god utdanning, tilpasset de krav og forventninger som må stilles til den som skal fungere som jurist i vårt samfunn. Fakultetet skal også gi forskerutdanning gjennom PhD-programmet. En avgjørende forutsetning for en kvalitativt god utdanning, er at den er forskningsbasert og at studentene får kontakt med

forskningsvirksomheten, og blant annet gjennom dette oppøves til en kritisk tilnærming til faget.

Norsk rettsvitenskap har tradisjonelt vært svakt utbygget. Frem til 1969 var det bare ett juridisk lærested i Norge, med svært få lærere sett med dagens øyne. Norsk høyere utdanning og forskning ble sterkt utbygget fra slutten av 1960-tallet til ut på 1990-tallet. En fikk i perioden fra 1969 – 1982, to nye læresteder i rettsvitenskap, og det skjedde på 1980-tallet en sterk økning i antallet studenter, ansatte og stipendiater, både i Oslo, Bergen og Tromsø. Den veksten en gjennom dette har hatt i forskningskapasiteten og utdanningskapasiteten innenfor rettsvitenskapen, har ikke vært tilstrekkelig til å møte behovet for en kvantitativ og kvalitativ styrking av den rettsvitenskapelige forskningen og utdanningen. For fakultetet er det ubalansen mellom ressursene og behovet for oppbygging av utdanningskapasiteten i takt med veksten i studenttallet, som er mest følbart på kort sikt. Styrking av forskningsinnsatsen er også sterkt påkrevet på grunn av utviklingen i rettssystemet og behovet for mer forskningsbasert utdanning til en stor studentmasse. Ubalansen mellom ressursinnsats og oppgaver har ført til at en ikke er i stand til å møte verken de utdanningsmessige behovene eller alle de nye utfordringer rettsvitenskapen stilles overfor på grunn av den samfunnsmessige og rettslige utviklingen.

En står i dag står overfor en grunnleggende ny situasjon i utviklingen av rettssystemet i forhold til situasjonen for et par tiår siden. Det som en i Maktutredningen har kalt for rettsliggjøringen, er en prosess med mange drivkrefter, som stiller helt nye krav til rettssystemet og til rettsvitenskapen og også til den juridiske utdanningen.

Den rettslige utviklingen og rettens økte samfunnsmessige betydning har siden tidlig på 1990-tallet ført til en nærmest eksplosjonsartet vekst i rettsregler og rettslige problemstillinger som en må forholde seg til både i studiet og i praksis. Kompleksiteten i rettssystemet har økt sterkt og mengden av rettskildemateriale er mangedoblet, særlig som følge av det internasjonale rettsstoffet studenter og jurister ellers må forholde seg til.

Rettsvitenskapens rolle i utviklingen av retten blir også viktigere. Nye samfunnsproblemer og den teknologiske utviklingen, krever til dels nye rettslige løsninger, som bare kan utvikles ved medvirkning fra rettsvitenskapen. En kan si at takten i de samfunnsmessige endringene nasjonalt og internasjonalt, og den raske teknologiske utviklingen, stiller rettsvitenskapen overfor helt nye utfordringer. Til dels skjer dette ved at etablerte rettslige fagdisipliner blir stilt overfor helt nye problemstillinger. Til dels oppstår det helt nye rettsområder. Et eksempel er utviklingen av nanoteknologi og såkalt ”konvergerende vitenskaper” mellom elektronikk, bioteknologi og nanoteknologi. Dette vil svært raskt stille rettsystemet og rettsvesenet overfor helt nye problemstillinger som vil kreve en rettsvitenskapelig tilnærming. Verken domstolene eller de politiske myndighetene har noen mulighet til å utvikle retten i takt med denne utviklingen, uten støtte fra rettsvitenskapen. Et annet eksempel der rettsvitenskapen alt har spilt en viktig rolle i løsningen av vanskelige og viktige samfunnsutfordringer, er utviklingen av ny regulering av eiendomsforholdene i Finnmark, der det norske samfunnet i lang tid, blant annet på grunnlag av sviktende rettslige analyser, har tilsidesatt samenes rettigheter på en måte som en i dag finner helt uakseptabel. Dette viser at tilstrekkelig rettsvitenskapelig kompetanse og kapasitet er nødvendig for å kunne utvikle det norske rettssystemet til et nivå som kan oppfylle moderne krav.

Privatisering av viktige samfunnssektorer og overgang til mer markedsstyring av økonomien krever et stabilt og forutsigbart rettslig rammeverk omkring økonomisk virksomhet.

Deregulering og regulering av kapitalmarkedet og energimarkedet er eksempler på grunnleggende og omfattende omlegging av store og viktige samfunnssektorer. Så lenge energiforsyningen var en offentlig oppgave og kapitalmarkedet var gjennomregulert med det offentlige som den helt sentrale aktør, reiste disse sektorene få rettslige problemstillinger. Den situasjonen er totalt endret nå. Et annet eksempel på rettsliggjøring er at utviklingen av velferdssamfunnet har ført til rettighetsbaserte ordninger som gir borgerne rettslige krav på ytelser og service som tidligere ble tildelt gjennom politiske eller administrative vurderinger.

Den internasjonale finanskrisen som har oppstått etter at denne komiteen ble nedsatt er et eksempel på at en ikke har klart å utvikle reguleringsmekanismer for verdens kapitalmarkeder som kan fungere i en globalisert økonomi. Behovet for rettslige analyser av de såkalte ”finansielle instrumenter” som brukes i finansmarkedet, er åpenbart nødvendig for å unngå at mangel på kompetanse fører til nye finansielle kriser. Her ligger det også til rette for tverrfaglig forskning og rettsøkonomisk forskning.

En ny og viktig utfordring for samfunnet og særlig for rettssystemet er at migrasjon og endringer i livssyn har ført til et mer pluralistisk samfunn med ulike livssyn og kulturer der det ikke i samme grad som før er enighet om grunnleggende verdispørsmål. Dette reiser til dels helt nye rettslige problemstillinger, særlig i spørsmål som er knyttet til religionsutøvelse og familierelasjoner, der religion og kulturelle forhold spiller en stor rolle. Mer overordnet fører denne utviklingen også til at retten og rettssystemet blir det sentrale sammenbindende elementet i samfunnet, og at konflikter som før kunne løses innenfor andre institusjonelle rammer, i større og større grad vil måtte løses rettslig. Dette krever en mer verdinøytral rettsorden.

Utviklingen av overnasjonale organ som fastsetter regler og treffer vedtak som er bindende for norske myndigheter eller borgere, fører til at norske jurister i økende grad må ha kunnskap om og innsikt i et omfattende og uoversiktlig internasjonalt rettsmateriale. Arbeidet med harmonisering av retten i Europa ved utvikling av felleseuropeiske regler på mange områder, vil forsterke denne utviklingen.

EU legger stor vekt på utvikling og harmonisering av rettssystemet i Europa, som et viktig ledd i utviklingen i Europa til en foregangsregion i verden økonomisk, sosialt og kulturelt. Det er av avgjørende betydning for Norge at norsk rettsvitenskap settes i stand til å kunne analysere og forstå den europeiske rettsutviklingen, og til å kunne bidra til en modernisering av norsk rett som gjør at vi er på høyde med rettsutviklingen i resten av Europa og i verden forøvrig. Uten tilstrekkelig rettsvitenskapelig kompetanse, risikerer en at Norge vil bli hengende etter den rettslige og samfunnsmessige utviklingen i Europa.

Utviklingen av den norske rettsstaten i takt med den internasjonale utviklingen, krever evne til en vitenskapelig behandling av de grunnleggende spørsmålene og til å se utviklingen av rettssystemet i sammenheng med samfunnsmessige og internasjonale endringsprosesser.

Maktutredningen fremstiller rettsliggjøringen først og fremst som et problem, særlig sett i forhold til folkestyret. Dette er et ensidig og kanskje lite treffende perspektiv. En kan også se rettsliggjøringen som det middelet demokratisk valgte organer bruker for å skaffe seg kontroll over samfunnsutviklingen, ved å avlaste seg selv for å måtte ta stilling til for mange enkeltsaker. Politikerne styrer gjennom generelle regler som en overlater til domstoler og forvaltning å anvende i enkeltsaker. Sett i et slikt perspektiv blir utdanning og skolering av jurister et viktig ledd i samfunnsstyringen og i utviklingen av demokrati og rettssikkerhet. Det

har i løpet av perioden fra rundt 1990 til i dag skjedd en mangedobling av antallet jurister i så vel privat som offentlig sektor. Dette er nødvendig for å sikre kvaliteten i saksbehandling og regelanvendelse. Det har vært en alminnelig trend at utdanningsmyndighetene systematisk har undervurdert behovet for jurister i samfunnet.

I tillegg til at denne generelle samfunnsutviklingen skaper behov for flere jurister og mer rettsvitenskapelig forskning, må det mer konkret pekes på at norske interesser i handelssamkvem med andre land krever at en i Norge har sterk kompetanse i områder som EU-rett og WTO-rett, samt internasjonal kontraktsrett, finansrett og selskapsrett.

Norges interesser i forhold til disponeringen av havområdene utenfor Norge og i Nordområdene og naturressursene der, krever at man nasjonalt har høy ekspertise i internasjonal rett på disse områdene. Delelinjen mot russisk sokkel i Barentshavet, Svalbards rettslige stilling, sokkelavgrensingen i Arktis og rettighetene i Antarktis og mer generelt spørsmål knyttet til forvaltning av fiskeriressurser, petroleumsressurser og andre ressurser på eller i havbunnen, er spørsmål av enorm økonomisk og sikkerhetspolitisk interesse for Norge. Norge trenger havrettseksperter som også i fremtiden kan være med på å prege den internasjonale utviklingen i forhold til de mange uløste spørsmål som gjenstår. Selv om det i de senere år er bygget opp et havrettsmiljø i Tromsø, er innsatsen på dette feltet svært liten sett i forhold til de vitale interessene som dette rettsområdet representerer for Norge.

Som noen andre eksempler på nye rettslige utfordringer, kan nevnes de spørsmål som reiser seg innen strafferetten og prosessretten som følge av utviklingen av internasjonal terrorisme og måten den bekjempes på, og av organisering økonomisk kriminalitet som hvitvasking, korrupsjon, trafficking og narkotika. Utfordringene for selskapsretten og finansmarkedsretten i kjølvannet av Enron-skandalen i USA og Finance Credit-saken i Norge, og nå krisen i det internasjonale kreditt- og finansmarkedet, er et annet viktig område. Internett har skapt nye problemstillinger knyttet til opphavsrett, ytringsfrihet og -ansvar, personvern, medieutvikling, kontraktsrett, lovvalg m.m. I tillegg gir internett muligheter for helt nye kriminalitetsformer som må møtes med regelutvikling internasjonalt. Utviklingen innen bioteknologien har ført til behov for utvikling av nye regler om retten til genressurser, patent på biologiske prosesser og en rekke personvernsspørsmål knyttet til forskning på menneskelige gener. Dette rettsområdet vil være avgjørende for den økonomiske og samfunnsmessige utviklingen fremover og vil også ha stor betydning for forholdet mellom industrialiserte land, internasjonale selskaper og land i den tredje verden. Miljøkrisen og global oppvarming fører til behov for rettsvitenskapelig forskning for å utvikle rettslige modeller for bærekraftig utvikling, vern av biodiversitet med videre. Rettsforskere må her samarbeide med biologer og forskere fra andre naturvitenskaper for å kunne utvikle kunnskapsbaserte forvaltningssystemer og reguleringer som varetar hensynet til en samlet forvaltning av naturressurser og økosystem.

Det må også understrekes at samtidig som rettsvitenskapen skal møte de nye utfordringene som det er gitt eksempler på ovenfor, skal rettsvitenskapen også bidra til å forsvare og styrke etablerte idealer som individets rettssikkerhet og personlige frihet i et stadig mer komplekst samfunn. De tradisjonelle rettsstatsverdiene har ikke blitt mindre viktige, og de er også under press, blant annet som følge av måten kampen mot terrorvirksomhet føres på.

Samlet sett står rettsvitenskapen nasjonalt og internasjonalt overfor store – nesten overveldende – utfordringer, som krever både faglig nyorientering, utvikling av nye måter å organisere forskningsvirksomheten på, og en vesentlig oppbygging av kapasiteten både

kvalitativt og kvantitativt. Utviklingen stiller nye krav til så vel utdanningsvirksomheten som forskningen.

Det juridiske fakultet i Bergen kan ikke alene løse alle de oppgaver rettsvitenskapen står overfor. Fakultetet må likevel ta sikte på å ta et vesentlig nasjonalt ansvar for å utvikle rettssystemet og den rettsvitenskapelige kompetansen som det norske samfunnet trenger. For å kunne gi et bidrag av tilstrekkelig verdi på nasjonalt plan, må fakultetet være på et faglig nivå som svarer til det som må regnes som et godt europeisk nivå. Fakultetet må også være en deltaker i den internasjonale rettvitenskapelige debatt og bidragsyter i utviklingen av de rettslige løsningene som er nødvendige for å løse de utfordringene det internasjonale samfunnet står overfor. Fakultetet må derfor utdanne høyt kvalifiserte jurister som kan fungere godt i det nasjonale og internasjonale samfunnet.

2. Utviklingen av utdanningsvirksomheten ved fakultetet

Den samfunnsmessige utviklingen som er beskrevet ovenfor, krever en sterk kvalitativ styrking av utdanningen av de juristene som skal fungere i stillinger der det tas rettslige beslutninger innenfor forvaltning, næringsliv, domstolsvesen og politi m.m. I tillegg til en sterk rettsvitenskapelig kompetanse og ferdigheter i løsning av rettslige spørsmål, må moderne jurister ha stor evne til å samhandle med andre profesjoner som økonomer, psykologer, med videre. Fakultetet må også legge økende vekt på å utvikle en forskerutdanning på høyt nivå.

Utdanningen av jurister skjedde frem til 1960-tallet med liten lærerinnsats. Oppfatningen av at jusstudiet var særlig egnet for selvstudium var utbredt. Studiekvalitetsarbeidet som har vært ført fra 1980-tallet og særlig gjennom Kvalitetsreformen med studiereformen av 2003, har hatt som siktemål å komme bort fra et slikt studieopplegg, og det juridiske studiet er i dag vesensforskjellig fra studiet på f. eks. 1970-tallet.

Jusstudiet stiller særlige krav til problemformulering, avveining av motstående hensyn og komplekse rettskilder av nasjonal og internasjonal karakter. Dette krever trening gjennom skriftlige oppgaver der studentene øves i rettslige vurderinger og får rettledning og korreksjoner gjennom tilbakemeldinger fra lærere. Det har skjedd en klar utvikling bort fra ordningen med stor grad av selvstudium kombinert med svært omfattende eksamener, i retning av et utdanningsopplegg med noe mindre vekt på prøving av kunnskaper. Oppfatningen av det juridiske studiet som et billig studium som kunne gjennomføres med mindre undervisningsinnsats enn andre studier, har likevel vært styrende for ressursfordelingen ved alle de norske lærestedene. Studieordningen av 2003 er et brudd med den tidligere tradisjonen for utdanning av jurister, men en full implementering av dette krever en ressursinnsats på linje med det som brukes på andre sammenlignbare studier.

Når Universitetet til tross for den styrkingen av rettsstudiet som har skjedd siden 2003, fremdeles setter inn langt mindre ressurser pr jusstudent enn for utdanning av humanister eller samfunnsvitere, må det bygge på den gamle – og foreldede – oppfatning at det kreves mindre undervisningsinnsats for å utdanne jurister enn andre studenter. Dette finnes det ikke noe empirisk belegg for, og det er ikke slik i andre land. Det er også forståelse for dette på universitetet og det er gjennom budsjettildelingen for 2009 tatt et viktig første skritt i retning av å rette opp situasjonen. Det er likevel langt igjen og det er nødvendig å foreta en analyse av hvilke ressurser som må til.

Internasjonalt skjer det en sterk utvikling av den juridiske utdanningen og diskusjonen om hvordan jurister bør utdannes står på dagsorden både ved mange juridiske fakulteter, i nasjonale fora og i internasjonale organisasjoner som European Law Faculty Association (ELFA) og American Law Faculty Association (ALFA). De sistnevnte organisasjonene arrangerer begge store årlige konferanser om blant annet utdanningsspørsmål. I tillegg til utvikling av en mer lærerintensiv og interaktiv utdanning, gjerne med store innslag av praksistrening i ”law clinics”, utvikles det internasjonalt mer spesialiserte utdanninger som påbygning av basisutdanningen. Ettårige LLM-grader med stor grad av spesialisering har lang tradisjon innen juridisk utdanning og har vært en vanlig form for utenlandsstudier i rettsvitenskap. Mange fakultet satser sterkt på sine LLM-program som grunnlag for faglig profilering internasjonalt. Ved mange fakultet satses det også sterkt på utdanning i ”legal skills” som prosedyre, konfliktløsning, forhandlingsteknikk, klientbehandling m.m. Dette er ressurskrevende både når det gjelder lærerkrefter og teknisk utstyr.

For å kunne gi en tidsmessig utdanning er det behov for en mer lærerintensiv utdanning enn det fakultetet har ressurser til å gjennomføre i dag. Utdanningstilbudet ved fakultetet har beveget seg i denne retningen gjennom Kvalitetsreformen, med vekt på smågrupper, interaktive læringsformer og problembasert læring, men det er nødvendig å følge dette opp med større grad av forskningsbasert undervisning og tilbakemelding på skriftlige oppgaver, og større grad av oppfølgning av studentene fra lærerpersonell med rettsvitenskapelig kompetanse.

Fakultetets hovedutfordringer på utdanningssiden vil på kort sikt være å få implementert dagens masterstudium i samsvar med intensjonene bak den studieordning som er valgt og på bakgrunn av NOKUTs kommentarer. Sentrale stikkord her er økt andel undervisning ved egne lærere, mer tilbakemelding til studentene, styrking av 3. studieår og mer veiledning under skriving av masteroppgaven.

Styrkingsbehov på masterstudiet ut over dette, må blant annet ses i sammenheng med fakultetets oppfølging av den innstilling som forventes å foreligge våren 2009 fra fakultetets NOKUT-komite, herunder spørsmålet om å innføre en 3-årig bachelorgrad og 2-årig mastergrad.

Det mest klare behovet for styrkingstiltak er mer individuell veiledning og mer direkte tilbakemelding til hver enkelt student, for at en skal kunne få full effekt av den skriveinnsats studentene gjør i studiet. Fakultetet har arbeidet med opplegg for mer tilbakemelding, men ressurssituasjonen hindrer gjennomføring av dette. ”Plagiatsaken” og Klagenemndens tilbakemelding i forhold til den, understreker behovet for mer ressurser på dette området.

De sentrale tiltakene for å få dette til vil være innføring av lærerledede arbeidsgrupper på 3. studieår, styrking av veiledning av masteroppgaver og bruk av egne lærere som arbeidsgruppeledere på 1. og 2. studieår, slik NOKUT anbefaler. En vil her peke på at selv om komiteen følger NOKUTs anbefalinger på dette punktet, mener komiteen at studentundervisning i begrenset omfang har en egenverdi som bør kunne integreres i et opplegg med lærerstyrte grupper. I et kort og mellomlangt perspektiv, før NOKUTs anbefaling kan implementeres fullt ut, vil diverse mellomløsninger kunne være aktuelle, men uten at komiteen går nærmere inn på dette nå.

Komiteen vil i det følgende gjennomgå de aktuelle tiltakene for hvert av studieårene. Deretter vil en beregne hvilke ressurser en gjennomføring av dette vil kreve.

2.1 Første studieår.
Det legges her til grunn at første studieår videreføres etter samme opplegg som i dag, men slik at fakultetet følger NOKUTs anbefalinger om bruk av egne lærere som arbeidsgruppeledere. Dessuten foreslås økt tilbakemelding til studentene og at kursansvarliges gjennomgang med arbeidsgruppelederne deles opp og utvides fra 2 til 4 timer pr kurs. Bruk av egne tilsatte i førsteamanuensis/professorat i stedet for bruk av viderekomne studenter tilsier 8.36 nye stillinger. Med fratrekk for dagens honorering av arbeidsgruppeleder, blir merutgiftene med lærerstyrte grupper ca kr 6.0 mill. over lønnsbudsjettet. Økte tilbakemeldinger og flere gjennomganger er kostnadsberegnet til ca kr 4.6 mill, eller tilsvarende 5.4 undervisningsårsverk**.** Dette utgjør et samlet behov av lønnsbudsjettet på ca kr 10.6 mill. I tillegg kommer følgekostnader ved nytilsettinger på vel kr 2 mill.

Som nevnt ovenfor mener komiteen, ut fra erfaring og evalueringer av ordningen med viderekomne studenter som gruppeledere brukt i et visst omfang, vil være et viktig supplement, selv med full lærerdekning. En vil derfor ikke anbefale at en følger NOKUT-komiteens anbefaling fullt ut her. Videre mener komiteen at ikke alle tilbakemeldinger trenger å komme fra egne tilsatte. Komiteen fremmer derfor et alternativt forslag som bygger på en jevn fordeling av lærere og studenter som arbeidsgruppeledere, og 20% innslag av tilbakemeldinger fra eksterne lærere. Ut fra dette alternativet vil det samlede behovet for styrking av lønnsbudsjettet være kr 6.9 mill. Følgekostnader er beregnet til kr 1.3 mill.
Det vises ellers til vedlegg 2.

2.2 Andre studieår
Det legges også til grunn at andre studieår videreføres etter samme opplegg som i dag, men at fakultetet følger NOKUTs anbefalinger om bruk av egne lærere som arbeidsgruppeledere. Dessuten foreslås økt tilbakemelding til studentene og at kursansvarliges gjennomgang med arbeidsgruppelederne deles opp og utvides fra 2 til 4 timer pr kurs. Bruk av egne tilsatte i førsteamanuensis/professorat i stedet for bruk av viderekomne studenter tilsier 10.1 nye stillinger. Men ved at det gjøres fratrekk for dagens honorering av arbeidsgruppeleder, blir merutgiftene med lærerstyrte grupper redusert til ca kr 7.2 mill. Økte tilbakemeldinger og flere gjennomganger er kostnadsberegnet til kr 6.0 mill. Dette utgjør et samlet behov for styrking av lønnsbudsjettet på ca kr 13.2 mill. Følgekostnader er her beregnet til kr 2,6 mill.

Også her fremmer komiteen et alternativt opplegg etter samme mønster som for første studieår, men likevel slik at studentledede grupper bare utgjør 25% av volumet for arbeidsgruppene. Ut fra dette alternativet vil behovet for styrking av lønnsbudsjettet være kr 9.9 mill, med følgekostnader på kr 2 mill.
Det vises ellers til vedlegg 2

2.3 Tredje studieår
Det foreslås her innføring av lærerledede arbeidsgrupper og økte tilbakemeldinger på innleverte skriftlige arbeid. Lærerledede arbeidsgrupper vil ha en kostnad på ca kr 5.9 mill., mens kostnader ved styrking av tilbakemeldinger vil koste ca kr 4.6 mill. Dette utgjør et samlet behov for styrking av lønnsbudsjettet på ca kr 10.5 mill**.**
Komiteen vil ikke fremme noe alternativt forslag med studentledede arbeidsgrupper, men forslår et alternativ hvor det også på tredje studieår gis tilbakemeldinger fra eksterne lærere tilsvarende 20%. Ut fra dette alternativet vil det samlede behov for styrking av lønnsbudsjettet være kr 9.8 mill med kr 1.4 mill i følgekostnader.
Også her vises det til vedlegg 2.

Komiteen anser styrking av 3. studieår som det mest presserende i dagens situasjon

2.4 Fjerde studieår
I programsensorenes rapport om 4. studieår ble det fokusert på manglende videreføring av PBL-modellen på 4. studieår. En slik videreføring forutsetter organisering av studentkullene i arbeidsgrupper. Her kan en tenke seg selvstyrte grupper. Det bør på alle fag på 4. studieår brukes opplegg med skriving av oppgaver på nettet, som kan kommenteres av medstudenter..

I forhold til dagens "seminarmodell" vil ikke en slik omlegging nødvendigvis medføre ekstrautgifter.

Det er likevel komiteens syn at det er nødvendig å styrke lærerinnsatsen også på fjerde studieår, særlig på formuerettsfaget, som er særskilt komplekst.

Studentene må få utvidet tilbudet om retting og kommentering av oppgaver fra kvalifiserte lærere. På hvert fag bør det leveres tre oppgaver og slik at det er et krav at to av oppgavene er bestått som vilkår for å gå opp til eksamen. Dette vil gi studentene skrivetrening ved skriving av minst to oppgaver som de får rettet og får tilbakemelding på. Mange vil trolig også skrive den tredje oppgaven. Dersom vi regner en gjennomsnittlig økning i antall rettede og kommenterte oppgaver per student på 1,5 for hvert av de tre fagene, vil dette utgjøre et forbruk på 1575 undervisningstimer. Dette tilsvarer 2,0 undervisningsårsverk som utgjør kr 1.7 mill. over lønnsbudsjettet og følgekostnader på kr 300 000,-

2.5 Femte studieår
Komiteen konstaterer at undervisningsomfanget pr studiepoeng er vesentlig lavere på spesialemnene enn på de øvrige studieårene. Komiteen vil foreslå at den organiserte aktiviteten knyttet til spesialemnene økes, enten i form av økt undervisningsvolum eller gjennom ulike former for bearbeidende undervisningselement. Dette vil også heve kvaliteten på spesialemnene, som også tas av utenlandske studenter. I dag er ressursrammen for spesialemnene ca 2 t. forelesning med faktor 5 pr studiepoeng. Den totale spesialemneporteføljen er pr i dag 510 studiepoeng. Omregnet utgjør dette en ramme på 5.100 timer som tilsvarer 6,6 undervisningsårsverk. En styrking av dagens ramme med 1 t pr studiepoeng vil kreve 3,3 stillinger. Dette er beregnet til kr 2.8 mill over lønnsbudsjettet og til kr 500 000 i følgekostnader.

Komiteen ser en egenverdi i bruk av eksterne timelærere i et mindre omfang, og på noen av valgemnene vil det være en styrke med innslag av eksterne spesialister. Dersom vi alternativt forutsetter at 25% av økningen dekkes inn ved bruk av eksterne lærere, vil tilsvarende tall være kr 2.1 mill over lønnsbudsjettet og kr 370 000 i følgekostnader . Totalutgiftene ved spesialemnene er nær knyttet til antall spesialemner, men komiteen vil ikke gå nærmere inn på dette og legger her til grunn at antall studiepoeng som tilbys vil være i samme størrelsesorden som i dag.

Et ytterligere kvalitativt tiltak i forbindelse med skriving av masteravhandling vil være innføring i forskningsmetode og akademisk skriving. Utgiftene til dette bør kunne dekkes innenfor veiledningsmidlene, som nevnt nedenfor, gjennom fellestiltak.

Det juridiske fakultet tilbyr langt færre veiledningstimer ved skriving av masteravhandlingen enn universitetet tilbyr øvrige mastergradsstudenter, og også færre enn det de juridiske

studentene tilbys i Oslo og Tromsø. Komiteen foreslår 30 t veiledning for en 30 sp avhandling, som ifølge Strandbakkenutvalget er veiledningsfaktoren for 30 studiepoengsavhandling ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet, men lavere enn den veiledningsfaktoren som brukes ved Det humanistiske fakultet.

For å få dekket veiledningsbehovet har fakultetet sett seg nødt til å benytte veiledere uten forskningskompetanse, noe komiteen anser som uheldig**.** Det er få jurister med rettsvitenskapelig kompetanse utenfor UHR-sektoren, og en styrking av veiledningskapasiteten må derfor primært skje gjennom tilsetting av flere førsteamanuenser og professorer. Ut fra dagens kandidattall (255) og fordelingen 15% eksterne veiledere og 85 % egne tilsatte, representerer en norm på 30 veiledningstimer et styrkingsbehov på ca kr 235.000 til eksterne veiledere og ca kr 4.77 mill for tilsetting av 5,6 førsteamanuenser/professorer - til sammen ca kr 5.0 mill. Følgekostnader er beregnet til 840 000,-. Kandidattallet forventes å stige til 300, men da et stigende antall tar LLM-grad i utlandet, vil ikke denne økningen nødvendigvis få konsekvenser for veiledningsbudsjettet.

Komiteen legger til grynn at det i fremtiden vil bli flere eksterne som har veiledningskompetanse, og at det vil være ønskelig å videreføre en ordning med bruk av eksterne veiledere i samme omfang som i dag (ca 15%). Dette vil da tilsi et samlet behov for styrking av lønnsbudsjettet på kr 7.3 mill og følgekostnader på kr 1.2 mill.

2.6 *Utdanning i skriving og profesjonsrettede ferdigheter*

I tillegg til styrking av utdanningen i de enkelte fagene på studiet er det sterkt behov for en mer systematisk og sammenhengende skriveopplæring og skrivetrening. Studentene må gjennom studiet øves i ulike juridiske teksttyper og i akademisk skriving, med masteravhandlingen som det siste leddet. Til dette kreves det personellressurser og kompetanse. Det har vært gjort forsøk på å få etablert en slik opplæring, men det har av ressurshensyn ikke vært mulig å gjennomføre dette.

Et annet pedagogisk tiltak som henger sammen med dette er etablering av opplæring og trening i ferdigheter som jurister gjerne møter i yrkessituasjonen. Det juridiske studiet har også etter kvalitetsreformen vært gjennomført som et teoretisk studium, nesten helt uten innslag av praktiske øvinger. Ved de fleste læresteder utvikles det i dag også tiltak for å gi studentene trening i ferdigheter som juristyrket krever, som prosedyre, argumentasjonsteknikk, forhandlinger, klientbehandling og bevisvurdering. Ved siden av at studentene trenes i ferdigheter som svært mange jurister trenger i yrkeslivet, vil slike innslag i studiet virke stimulerende ved å gjøre undervisningen mer livsnær og også øke forståelsen for rettslige problemstillinger.

Til dette kreves det tilrettelagte undervisningsrom med utstyr for opptak av prestasjoner med mer, ofte omtalt som rettssal eller lignende. De to andre juridiske fakultetene i Norge har slike rom, og flere av våre samarbeidsfakulteter i andre land har slike fasiliteter. Det synes klart at dette er noe som en vil kreve av moderne juristutdannelser i fremtiden og fakultetet må ta sikte på å være med på denne utviklingen for å kunne tilby en tidsmessig utdannelse. Det juridiske fakultet i Bergen har den meste innovative studieordningen. Ordningen legger opp til at en også skal trene og prøve studentene i mer profesjonsrettede kommunikasjonsformer, og noe blir gjort med svært enkle midler. Fakultetet har også satset ressurser på å utvikle

utdanningstilbud i alternativ konfliktløsning. Så lenge fakultetet mangler utstyr og lokaler for mer avansert trening på dette, vil det ikke være til å unngå at fakultetet vil bli hengende etter i denne utviklingen.

2.7 Internasjonalisering

Hva som er norsk rett fastsettes, som nevnt, i dag ikke bare i nasjonale organer, men i også stor grad av overnasjonale organer som EU, WTO og FN og i internasjonale domstoler som Den Europeiske Menneskerettighetsdomstolen. Internasjonal rettsutvikling på mange områder påvirker norsk rett på ulike måter. Norsk kontraktsrett må for eksempel utvikles i samsvar med alminnelige internasjonale trender. Arbeidet med harmonisering av europeisk sivilrett vil påvirke innholdet i sivilretten i alle land. En rettsforskning som ikke tar inn den internasjonale utviklingen vil innen de fleste områder ha svært begrenset verdi. Også i utdanningen er det nødvendig å bringe studentene i kontakt med den internasjonale rettsutviklingen og gjøre dem kjent med bruken av internasjonale rettskilder. En norsk jurist må i dag være i stand til å forholde seg til for eksempel EU-direktiv, rettspraksis fra EF-domstolen og Den Europeiske Menneskerettighetsdomstolen.

Dette stiller krav til innholdet i det juridiske studiet på alle plan. I så godt som alle fag vil den internasjonale dimensjonen være sentral. Spesialemnetilbudet og særlig det engelskspråklige tilbudet vil også representere en mulighet for internasjonalisering for studenter som ikke tar studieopphold i utlandet. Det er også av denne grunn viktig å opprettholde et engelskspråklig studietilbud. NOKUT har bedt fakultetet vurdere å innføre krav om at studentene tar minst 10 studiepoeng på engelsk for å få en eksponering for engelsk som fagspråk og fremmed eller internasjonal rett, ut over det som omfattes av det obligatoriske studiet.

Det viktigste internasjonaliseringstiltaket i studiet vil likevel være studentutveksling, der studentene studerer ett eller to semester ved en utenlandsk samarbeidsinstitusjon. Fakultetet har 94 utvekslingsavtaler med andre institusjoner, med hovedtyngde i Norden og Europa ellers, men også i USA, Canada, Australia og Asia. Rundt 115 av fakultetets studenter antas å ta utenlandsopphold på minst ett semester i studieåret 2008/09. Fakultetet har ca 75 innreisende studenter hvert år. For å kunne opprettholde en tilnærmet balanse mellom antallet innreisende og utreisende studenter har det vært nødvendig for fakultetet å styrke tilbudet av engelskspråklige fag. Dette krever mer ressurser, selv om en tar sikte på å holde undervisningsinnsatsen på et så nøkternt nivå som forsvarlig. Det engelsksspråklige tilbudet benyttes også i økende grad av egne studenter som ikke reiser ut. Også disse får gjennom dette en viss eksponering for engelsk som fagspråk, og møter studenter fra andre rettssystem og kulturer. Flere engelskspråklige tilbud bidrar således til ”internasjonalisering hjemme”.

Et aktuelt spørsmål har vært om fakultetet skal opprette en eller flere internasjonale LLM-grader, som en del av sitt studietilbud til utenlandske studenter. Kunnskapsdepartementet godkjente ved brev av 23.10.08 at også Universitet i Bergen kan tildele graden Master of Laws (LLM), på grunnlag av et studieprogram på 90 studiepoeng som gjennomføres på 3 semester. Fakultetet har hatt konkrete planer om et studieprogram i Energy and Natural Resources Law, men arbeider også med planer om LLM-program på andre fagområder.

Etablering av internasjonale LLM-program vil gi fakultetet bedre grunnlag for å kunne videreutvikle spesialiserte utdanningsmiljøer innenfor områder der fakultetet har særlige forutsetninger og ønsker å profilere seg, og for å kunne gi et utdanningstilbud som er

attraktivt internasjonalt. Et spesialisert studietilbud på dette nivået vil også kunne gi grunnlag for rekruttering til PhD-programmet, og vil også virke stimulerende på utvikling av forskingsmiljøene på de aktuelle områdene.

Etablering av LLM-grader vil styrke rekrutteringen av utenlandske studenter særlig fra Øst-Europa og i den tredje verden, som trenger en høyere faglig og metodisk skolering enn det de får ved nasjonale universiteter, som ofte er svakt utbygget. De fleste juridiske fakulteter i Europa og USA tilbyr en slik utdanning. Det samme gjør de andre norske juridiske fakultetene. Det er en klar konkurransemessig ulempe at fakultetet i Bergen ikke har etablert LLM-studier. Etablering av LLM-studier vil likevel være en stor ressursmessig utfordring for fakultetet, og det er viktig å sikre at fakultetet har tilstrekkelig ressurser før en setter i gang et slikt studietilbud.

Selv om en vil kunne kombinere deler av kurstilbudet til ERASMUS-studenter og LLM-studenter, og en også vil satse på samarbeid med andre institusjoner om fellesgrader (se nedenfor), vil etablering av LLM-grader på 90 studiepoeng kreve betydelige undervisnings- og sensurutgifter. Kursmoduler på til sammen 60 studiepoeng pr LLM-grad og veiledningsressurser til 30 studiepoengsavhandlinger, for eksempelvis 25 studenter**,** med 30 t veiledning på masteroppgaven og 3 undervisningstimer pr studiepoeng på kursdelen, vil samlet kreve undervisningsressurser tilsvarende 2175 t, eller 3 undervisningsårsverk som utgjør ca kr. 2.55 mill. Utgifter knyttet til sensur er her medregnet. Dette sammenholdt med administrative ressurser og andre ressurser knyttet til spesialemnene, indikerer samlede kostnader på ca kr 2.8 mill pr LLM-program ut fra 25 studenter. Fakultetets inntekter av et slikt studietilbud vil være belønningsmidlene på kr 6000 pr innreisende student og 50% av studiepoengsmidlene, som i dag utgjør totalt kr 54.000 for 90 studiepoeng, altså totalt kr 33.000 til fakultetet. Dette gir en samlet inntekt til Universitetet på kr 1.5 mill om alle gjennomfører. Av dette får fakultetet ca kr 0.8 mill. Fakultetets nettoutgifter pr studieprogram blir etter dette regneeksempelet kr 2.0 mill. Disse utgiftene vil nok kunne reduseres noe ved gjenbruk av eksisterende/nye engelskspråklige kurs uavhengig av LLM-programmene. Dette er det tatt hensyn til i det totale kostnadsestimatet. Regneeksemplene og komiteéns budsjettforslag bygger likevel på nyopprettede og spesialtilpassede kurs for LLM-studentene. I en situasjon der fakultetet mangler ressurser til å gi et forsvarlig tilbud til masterstudentene, må det selvsagt vurderes nøye om det er en forsvarlig å bruke så mye ressurser på et nytt studieprogram i tillegg. Ressursbruken må veies mot den faglige profilering en kan oppnå gjennom slike program, og den virkning det vil kunne ha på utvikling av grunnstudiet og spesialemner og også rekrutteringen til PhD-programmet.

Som det fremgår ovenfor, bygger kostnadsoverslaget på bruk av egne lærere. Men liksom for blant annet spesialemnene, kan det også her ha en egenverdi med bidrag fra eksterne spesialister. Komiteen forslår derfor et alternativt hvor undervisning, veiledning og sensur tilsvarende 2 av de 8,1 årsverkene, kjøpes eksternt. Dette vil svare til en reduksjon av behovet på lønnsbudsjettet med kr 1,5 mill, og redusere følgekostnadene med kr 470 000. Nettokostnadene vil da samlet bli redusert fra kr 5,15 mill til kr 3,2 mill.

En fellesgrad (Joint Degree) er et studium som er utviklet i samarbeid mellom to eller flere institusjoner. Det skal foreligge en avtale som regulerer ansvarsforholdet, og det skal fremgå av vitnemålet at studiet er gitt i samarbeid med andre institusjoner. Fellesgrader skal fremstå som noe annet enn et ordinært utvekslingsprogram for enkeltstudenter. Også denne typen samarbeid er ressurskrevende. Oppretting av en slik grad bør gjøres til gjenstand for en nøye vurdering av ressursavsetningen ved fakultetet, og eventuelt inngå i en bevisst strategi.

Fellesgrader bør etableres der hvor spisskompetanse fra ulike institusjoner innenfor et fagfelt, samlet kan bidra til et program av høy faglig kvalitet som man ellers ikke kunne ha tilbudt, og tilbudet bør fortrinnsvis baseres på eksisterende kontakter og/eller samarbeid.

En må anta at fakultetet for å være med på etablering av fellesgrader, må bidra noe med oppretting av kurs som kan inngå i graden. Ut over dette vil ikke fellesgrader føre til økt ressursbruk ut over administrative ressurser som medgår. Fellesgrader vil selvsagt kreve mindre ressurser enn oppretting av egne LLM-grader.

2.8. Tverrfaglige studietilbud og etter- og videreutdanning
Fakultetet har av ressursmessige grunner hittil måtte konsentrere sin aktivitet om grunnutdanningen og doktorgradsutdanningen. Andre undervisningstilbud som kunne vært viktige, både for å utvikle fakultetet og i forhold til samfunnsmessige behov, har en sett seg tvunget til å avstå fra. En avviklet også i forbindelse med innføringen av Kvalitetsreformen studietilbudet i offentlig rett grunnfag og mellomfag, for å konsentrere ressursene om mastergradsstudiet. Det vil klart være ønskelig at fakultetet har ressurser til å kunne gi andre studietilbud enn det nasjonale mastergradsstudiet.

Fakultetet har også av ressursmessige hensyn vært meget restriktive med å medvirke i interfakultære studieprogram til tross for stor interesse for dette fra andre fakultet. Fakultetet ser klart behovet for juridiske innslag i mange studieprogram, og ønsker å kunne være en aktiv medspiller når ressurssituasjonen måtte gi grunnlag for dette.

Fakultetet heller ikke hatt ressurser til å kunne utvikle egne videre- og etterutdanningstilbud. Etterutdanningstilbudet til advokater og andre jurister blir i dag i hovedsak gitt av profesjonsorganisasjonene gjennom et utstrakt kurstilbud. Det er et klart behov for mer dyptgående og omfattende etterutdanning.

Spesialemnene kan etter søknad og vurdering tas av ferdige juridiske kandidater, og i noen tilfeller også av ikke-jurister. For disse gruppene fungerer spesialemnene som et etter- og videreutdanningstilbud. Utvikling av et større spesialemnetilbud og eventuelt LLM-grader vil kunne være et tilbud om etterutdanning til ferdige jurister. Det vil være ønskelig med et mer tilpasset etterutdanningstilbud, med egne kurs beregnet for etterutdanningssituasjonen. Dette forutsetter at fakultetet har ressurser til det. Komiteen har likevel ikke foretatt egne beregninger av ressursbehovet til etter- og videreutdanning.

3 Hovedutfordringer innenfor forskning og forskerutdanning
3.1. Innledning
Ovenfor er det gjort rede for en del av de sentrale forskningsmessige utfordringer rettsvitenskapen generelt står overfor. Fakultetet må ta sikte på ha en tilstrekkelig bred forskningskompetanse til å kunne gi forskningsbasert undervisning innenfor alle rettsområder som inngår i studiet. I tillegg må fakultetet satse på noen områder der fakultetet har særlige forutsetninger for å kunne utvikle gode forskningsmiljø. Komiteen ser det ikke som sin oppgave å foreta en utredning av hvilke områder fakultetet bør satse på. Dette vil være opp til styringsorganene ved fakultetet til en hver tid, og vil inngå i behandlingen av ny strategiplan for perioden etter 2010. En vil her se mer på hva som ligger i at noe er satsningsområde, organisering av forskningsvirksomheten og ressursbehov.

Demokrati og rettsstat er vedtatt som strategisk satsningsområde for Universitetet i Bergen. Det juridiske fakultet er gitt et særlig ansvar for å administrere denne satsningen og dette er også trukket frem som satsningsområde i strategiplanen for Det juridiske fakultet. I tillegg har fakultetet i sin strategiplan vedtatt å satse på *"å oppretthalda og utvikla den sterke kompetansen innanfor område som strafferett og straffeprosess, menneskerettar, forvaltingsrett, konkurranserett og sentral formuerett" og videre "på energi- og ressursforvaltningsrett med særleg vekt på havrett, kystsoneforvalting og utnytting av marine ressursar"*. Fakultetet har to igangværende doktorgradsprosjekter innen kystsonerett og havrett og det satses videre på utbygging av dette forskningsinnsats knyttet opp mot Nordområdene.

Komiteen vil nevne at fakultetet har hatt ekstern finansiering til prosjekt i konkurranserett som løper ett år til, Harmonisering av europeisk privatrett og internasjonalisering av strafferetten er andre sentrale forskningsprosjekt med ekstern finansiering. Videre har en nylig fått ekstern finansiering av et forskningsprosjekt om tidsdimensjonens betydning for grunnleggende problemområder i erstatningsretten, et internasjonaliseringsprosjekt i tingsrett (eiendomsrett), og et stort prosjekt i strafferettens grunnproblemer.

Forskere ved fakultetet er også engasjert i tverrvitenskapelige prosjekter knyttet til rettslige virkemidler for vern av biodiversitet, sammen med forskere ved Institutt for Biologi.

Forskningsvirksomhet er i stadig økende grad finansiert ved bevilgninger utenfor Universitetenes grunnbudsjetter. Ekstern finansiering vil være nødvendig for å få den økningen i rettsvitenskapelig forskning som er nødvendig. Det er også slik at den faglige utviklingen ved fakultetet i form av valgte av satsningsområder, i en viss grad vil være styrt av hvilke prosjekter som oppnår ekstern finansiering.

Det juridiske fakultet har, i likhet med de andre norske juridiske fakulteter, vesentlig mindre ekstern finansiering enn fakulteter på andre fagområder. Krafttaket for juridisk forskning, som ble satt i gang i 2003 etter initiativ av daværende justisminister Odd Einar Dørum, i samarbeid mellom Justisdepartementet, Forskningsrådet og de tre juridiske fakultetene i Norge, var et forsøk på å styrke finansieringen av juridisk forskning. Initiativet tok særlig sikte på å øke bevilgningene til juridisk forskning, med vekt på rettsdogmatikk. Det ble foretatt en utredning av behovet for juridisk forskning og vurdert ulike muligheter for å styrke rettsforskningen i Norge. Det ble gjennomført en utlysning av midler med en ramme på til sammen 6 millioner kroner pr år i tre år fra Justisdepartementet og Forskningsrådet. I tillegg fikk fakultetene det første året tilført 3 millioner kroner til stimuleringstiltak og forprosjekter. Til sammen ble således 21 millioner kroner bevilget over 4 år. Initiativet førte til større forståelse av behovet for juridisk forskning og det ble satt i gang diverse prosjekter for å imøtekomme dette.

Særlig i forhold til ekstern finansiering vil fakultetet trolig kunne ha mye å tjene på tverrfaglig samarbeid. Det er et faktum at rene juridiske prosjekter i liten grad når gjennom i søknader til Forskningsrådet. Der det er et samarbeid med andre samfunnsvitenskaper eller andre vitenskaper, er gjennomslaget vesentlig bedre. Det er likevel helt avgjørende at de rettsvitenskapelige delene av disse prosjektene blir utviklet av rettsforskere på rettsvitenskapens premisser.

3.2 Forskergruppene

Etter vedtak i fakultetsstyret ble det i 2005 opprettet 15 forskergrupper ved fakultetet, som senere er redusert til 14. Deltagelse i forskergruppene er frivillig. Ansatte kan etter eget valg

være med i flere grupper. Gruppene er også åpne for deltagere som ikke har ansettelsesforhold ved fakultetet.

Hovedformålet med forskergruppene er at de skal tjene som forum eller arena for faglige aktiviteter, så som seminarer og utvikling av forskningsprosjekter, og som diskusjonsfora for utvikling av nye faglige ideer. Forskergruppene vil også ha en viktig rolle i rekruttering av yngre forskere, ved å tilby et fungerende fagmiljø og støtte ved utvikling av doktorgradsprosjekter, og gjennom faglige diskusjoner og tilbakemeldinger ved prosjektframleggelser eller på annen måte. Forskergruppene er videre tillagt et ansvar for utvikling av forslag til masteravhandlingsemner innen det eller de fagområder forskergruppene dekker. Forskergruppene bør ha et ansvar for integrering av masteravhandlingsskrivende studenter i aktiviteten og gjennom dette både støtte avhandlingsarbeidet, og stimulere dyktige studenter til videre forskerkarriere.

Det er satt i gang en prosess med reorganisering av forskergruppene på grunnlag av de erfaringer en har gjort siden forskergruppene ble opprettet i 2005. Reorganiseringen vil bli gjennomført i en prosess som involverer forskergruppene. Det er grunn til å vente at reorganiseringen vil lede til færre, gjennomsnittlig større forskergrupper enn i dag, og at forskergruppene vil omfatte de fleste deler av rettsvitenskapen. Forskergruppene bør utvikle en klarere forskningsmessig profil og forskningsstrategiske mål som grunnlag for sin virksomhet. Forskergruppene må også ha fokus på å utvikle prosjekter og skaffe finansiering av forskningsaktiviteten på sine områder. Forskergruppene vil videre ha som oppgave å bidra til internasjonaliseringen ved oppbygging av internasjonale nettverk og integrere nye forskere i dette.

Styrking av aktiviteten i forskergruppene vil i noen grad være betinget av ytterligere tilførsel av ressurser til forskergruppene. Hittil har forskergruppene kunnet søke om ressurser til faglige arrangementer innenfor rammen av et årlig beløp som skal dekke samtlige forskergrupper, for 2008 kr. 250 000. Etter komiteens syn vil det være påkrevd å tilføre forskergruppene og dets ledere større administrative ressurser gjennom engasjement av vitenskapelige assistenter eller på annen måte. Komiteen anslår skjønnsmessig at en bør øke midlene til forskergruppene til kr. 800 000 pr. år, fordelt på henholdsvis administrativ assistanse og finansiering av faglige aktiviteter. Det bør særlig legges vekt på å finansiere tiltak som sikter mot å skaffe ekstern finansiering.

3.3 Forskerutdanningen - Forskerskolen

Forskerutdanningen ved fakultetet har fra og med høstsemesteret 2006 vært organisert innenfor rammen av fakultetets forskerskole, som ble opprettet ved fakultetsstyrets vedtak 20.06.06. Sammenlignet med tidligere opplegg innebærer Forskerskolen en kvalitativ forbedring av forskerutdanningen, først og fremst gjennom den innførte modulen i Rettsteori og metode. Den nevnte modulen bygger på et undervisningsopplegg med lesepensum og et essay som den enkelte PhD-kandidat skal skrive over teoretiske eller metodiske problemstillinger knyttet til avhandlingsemnet eller det rettsområde prosjektet inngår i. Temaet skal ta utgangspunkt i eller være perspektivert opp mot teoretiske problemstillinger i lesepensumet. Ressursmessig er forskerutdanningen styrket ved at Forskerskolen har 5 modulansvarlige lærere som forbereder og gjennomfører opplæringsdelen innenfor hver sin modul. Dette arbeidet ble tidligere utført av leder av Forskningsprogramutvalget basert på vedtak i utvalget. Den samlede tidsbruk til forberedelse og gjennomføring av opplæringen var klart mindre enn i dag.

Den viktigste endringen i ressursbruk på forskerutdanningen skyldes likevel det betydelige økte antallet PhD-kandidater som er opptatt på forskerutdanningen. For tiden er det 34 PhD-kandidater på forskerutdanningsprogrammet, mens normaltallet i årene 2003-2006 var 15-20. Hver PhD-kandidat tildeles minst én veileder som godskrives med 80 arbeidstimer pr. år. Når det er faglig begrunnet, oppnevnes to veiledere. Samlet veiledningstimetall pr. år avgjøres da konkret, men det vil alltid være minst 120 timer (60 timer på hver). I komiteéns overslag over ressursbehov legges dagens fordeling til grunn (disse premissene er at ca 50% av kandidatene har to veiledere, at ca 25% har en ekstern hovedveileder og at alle har én intern veileder). Videre medgår 210 arbeidstimer til bedømmelse av avhandlingen (fordelt på normalt 3 bedømmere, hvorav én intern). Videre medfører økt antall PhD-kandidater at alminnelige driftskostnader, herunder reiseutgifter, øker.

Det har tradisjonelt vært veldig få doktorgradsarbeider i rettsvitenskap, noe som henger sammen med få rekrutteringsstillinger. Lav doktorgradsproduksjon er en av årsakene til rekrutteringsproblemene for juridisk forskning, og det har ført til mangel på personer med forskningskompetanse på andre områder. Selv om situasjonen har bedret seg de siste årene, er doktorgradsproduksjonen alt for liten til å dekke samfunnets behov for forskningskompetanse. En må også anta at ønsket om å ta en PhD-grad i rettsvitenskap vil bli større i fremtiden, ettersom det utdannes flere studenter med mastergrad. Komiteen mener at en innen den tidshorisont komitèen forholder seg til, bør ha ca. 60 PhD-kandidater på programmet. I samsvar med strategiplanen tar en sikte på 50 forskningsråds- og universitetsfinansierte stipendiater med tilsettingsforhold ved fakultetet. I tillegg vil fakultetet ha ansvar for å tilby doktorgradsutdanning for personer med tilsettingsforhold i andre institusjoner, særlig i høyskolene.

Komiteen vil imidlertid også peke på at det kontinuerlig vil være behov for å utvikle kvaliteten på det utdanningstilbudet som Forskerskolen gir, og at dette vil kunne ha ressursmessige implikasjoner. Innføring av en fast ordning med et nordisk seminar for PhD-kandidater i samarbeid med andre nordiske fakultet er nettopp vedtatt. Videre vil det, bl.a. ut fra ønsket om å styrke internasjonal rekruttering til forskerutdanningen, være behov for å utvikle et engelskspråklig opplæringstilbud for PhD-kandidater, ut over det engelskspråklige tilbudet som følger av at enkelte arrangementer omfatter engelskspråklige foredragsholdere. Det er usikkert hvilke ressursmessige implikasjoner utvikling av engelskspråklige opplæringstilbud vil ha, blant annet fordi det er vanskelig å vurdere i hvilken grad en kan samordne slike tilbud med andre utdanningsinstitusjoner. Skjønnsmessig anslår komiteen at det over en 5 års periode vil være behov for ytterligere kr. 250 000 pr. år til å finansiere slike kvalitetsutvikling av fakultetets forskerutdanning.

Samlet ressursbruk ved kvalitetsheving og volumutvidelse av forskerutdanningen (Forskerskolen), er summert opp i kap. IV.4.4 nedenfor.

3.4. Rekrutteringsstillinger

Fakultetet har i dag øremerkede bevilgninger over universitetsbudsjettet til 19 internfinansierte stipendiater. Dette tallet ble satt ned fra vel 24 årsverk i 2008 for å frigjøre midler til drift. Ved at fakultetet hadde tatt sikte på å fylle opp de stipendiatstillingene en hadde, ligger tallet på internfinansierte stipendiater på 23 for 2009, og fakultetet må således i en overgangsperiode finansiere 4 stipendiater over driftsbudsjettet.

Det vil være nødvendig med en stor grad av eksternfinansiering for å kunne nå målet på ca 50 rekrutteringsstillinger. Finansieringsmulighetene for rettsvitenskap er likevel begrenset og det

er rimelig å legge til grunn en fordeling på 35 internfinansierte og 15 eksternfinansierte stipendiater. Ut fra dette mangler fakultetet i dag universitetsfinansiering av 16 stipendiatstillinger. Kostnadene pr. stipendiat er i dag på kr 500.000 i lønnskostnader, samt følgeutgifter til husleie, drift, administrativ støtte etc,, anslått til kr 150.000 pr stipendiat.

IV. Ressursbehov for den videre utbygging av fakultetet.

1, Innledning

Komiteen vil i dette kapitlet søke å gi en oversikt over hvilke ressurser som må til for å kunne utvikle fakultetet til det nivået som det er gjort rede for ovenfor, og for å møte de utfordringer som fakultetet står overfor innen utdanning og forskning. En vil ta utgangspunkt i dagens ressurssituasjon og ut fra det identifisere og kostnadsberegne de tiltak som må settes i verk. .

En har sett det som viktig å foreta realistiske vurderinger av ressursbehovet. Det har i en del tidligere dokument som drøfter ressursbehovet, vært en viss forsiktighet med å gi uttrykk for de reelle behov. En har ofte sett hen til hva som synes realistisk å få tildelt av ressurser på relativt kort sikt, i stedet for å ta helt inn over seg hvilke ressurser som må til for å kunne løse samfunnsoppdraget på en forsvarlig måte. Komiteen ser det som viktig å gi en dekkende beskrivelse av hvilket ressursbehov som trengs for å utdanne jurister i et komplekst samfunn i rask utvikling, og med sterk internasjonal påvirkning. Dersom det så ikke er mulig å skaffe dette, må en foreta prioriteringer og prøve å gjøre det beste ut av de ressursene en har, men det er likevel viktig å ha et bilde av hva som trengs.

Det juridiske fakultet i Bergen har for 2008 en grunnbevilgning på vel. kr. 77 mill. Bevilgningen er delt i et stipendiatbudsjett som er øremerket lønns- og driftsutgifter til universitetsstipendiatene, og et budsjett til den øvrige departementsfinansierte virksomheten (”driftsbudsjettet”). Fakultetet har for 2008 fått tildelt midler for 19 stipendiatstillinger, som er ca. 5 årsverk mindre enn i 2007.

Fakultetet har for 2007 og 2008 kunne tære på overførte midler fra tidligere år, som følge av vekst i budsjettet i 2003 – 2005 samt effektiviseringstiltak. For 2009 vil en ikke ha med overførte midler og det er mindre muligheter enn tidligere for en effektivisering som ikke vil gå ut over studietilbudet eller forskningsaktiviteten, på en uakseptabel måte. For å kunne opprettholde aktiviteten på 2008-nivå, og med de forpliktelser som er inngått, var det nødvendig med en reell styrking av budsjettet for 2009 med minimum kr 7 mill. Ved budsjettildelingen for 2009 fikk Det juridiske fakultet en ekstra styrking på kr 6 mill., men pga av underfinansiering av pensjonsavsetningen på ca kr 1 mill., gjenstår ca kr 2 mill. for at fakultetet i 2009 skal kunne opprettholde aktivitetsnivået fra 2008. Det er foreløpig uklart om fakultetets budsjettrammer er hevet med kr 4 mill. eller kr 6 mill, men hevingen vil uansett være et grunnlag for vekst i 2010, under forutsetning av at dette blir fulgt opp av bevilgningsøkninger også i 2010 og følgende år. Fakultetet fikk i budsjettet for 2008 frigjort midler tilsvarende om lag 5 stipendiatstillinger. Dette forutsetter en reduksjon i antallet stipendiater som det vil ta noe tid å gjennomføre. På sikt ligger det her et potensiale for styrking av det ordinære lønnsbudsjettet med ca 2, 5 millioner kroner. Men dette fører ikke til økning i fakultetets totalbudsjett

.

2. Ressursbehov utdanning

2.1 *Masterstudiet*

Som det er redegjort for i kap. III ovenfor, vil gjennomføring av de tiltakene som NOKUT har anbefalt, med lærerledede grupper, mer tilbakemelding til studentene på innleverte arbeider og styrket veiledning til masteravhandlingsskrivende studenter, kreve 54,2 nye vitenskapelige stillinger. Med fradrag for innsparinger ved bortfall av studentledede arbeidsgrupper vil økningen i lønnskostnader tilsvare kr. 43,9 mill. pr. år**.**

Nytilsettinger i vitenskapelige stillinger (professorer og førsteamanuenser) vil også kreve følgekostnader i form av husleie, inventar, utstyr, driftsutgifter, administrativ støtte etc. Dette er anslått til kr 150.000 pr stilling

2.2 LLM-graden

I kapittel III, 2.6 ovenfor, er det redegjort for LLM-graden Universitetet nå kan tildele, og hvor et studieprogram med 25 studenter er kostnadsberegnet til kr 2.0 mill, når det gjøres fratrekk for belønningsmidler. Det må nødvendigvis skje en gradvis oppbygging av et slikt undervisningsopplegg, slik at det tilbys minst 3 ulike studieprogram. Dersom vi forutsetter gjenbruk av 10 studiepoeng per program fra eksisterende spesialemner, til sammen 30 STP, vil dette gi en reduksjon på 0,6 undervisningsårsverk, tilsvarende kostnad på 0,5 mill. Nettokostnadene med 3 LLM-program er ut fra dette anslått til ca kr 5,15 mill. (3,2 mill).

2.3. Infrastruktur til undervisnings- og studieformål

Som omtalt i kap III. 2.6, krever opplæring og trening i profesjonsrettede ferdigheter vesentlige investeringer i egnede lokaler og utstyr, og driften av slikt utstyr vil koste mer enn det som i dag er vanlige utstyrskostnader knyttet til en juridisk utdanning. Etter dagens husleiesystem er det universitetet sentralt – og ikke fakultetene - som bærer husleieutgiftene ved undervisningsrom. Hvordan dette vil bli med et nytt husleiesystem er usikkert, men komiteen legger dagens ordning til grunn i denne innstillingen. Komiteen har derfor ikke utredet ressursbehovet ved flere og mer spesialtilpassede undervisningslokaler

3. Ressursbehov forskning og forskerutdanning

Det er særlig i kap. III ovenfor gjort rede for noen av de forskningsutfordringene rettsvitenskapen står overfor, og de tiltak fakultetet vil sette i gang for å møte disse. Det er en sammenheng mellom den utbyggingen som må skje av undervisningskapasiteten og utbyggingen av forskningskapasiteten, ved at interne lærere vil disponere 45 % av tiden til forskning. Økning av lærerstaben vil dermed øke forskningskapasiteten. Det vil være en utfordring for fakultetet å sikre en god disponering av den forskningssatsingen som vil følge av en utvidelse av lærerstaben til over det dobbelte av dagens lærerstab. Oppbyggingen vil likevel trolig av andre grunner måtte skje i så langsomt tempo at det vil være mulig å håndtere uten for stor problemer. En forutsetning for dette er at fakultetet har en hensiktsmessig organisering av forskningsaktiviteten gjennom forskergruppene.

Selv om det skjer en vekst ved tilsetting av flere lærere, vil det være behov for særskilte satsninger på en del sentrale områder, med sikte på å bygge fremtredende forskningsmiljøer. Dette vil kreve ekstern finansiering, men det kreves også at fakultetet har tilstrekkelig ressurser til å støtte opp om slike satsninger. Rettsvitenskapen har hatt vansker med å kunne hevde seg i konkurransen om forskningsmidler som ikke er særskilt øremerket for juridisk forskning. Selv om det er mange programmer i Forskningsrådet som klart omfatter rettslige problemstillinger, når søknader fra de juridiske fagmiljøene sjelden opp i konkurranse med andre fagområder. Krafttaket for juridisk forskning var et forsøk på å gjøre noe med dette, men virkningen har vært svært begrenset. Det er en viktig oppgave for fakultetet å styrke innsatsen med å skaffe ekstern finansiering av forskning, for å gi rom for særlige forskningssatsninger på utvalgte områder. Dette vil kreve at fakultetet kan avsette ressurser til utarbeiding av prosjekter som kan oppnå ekstern finansiering og til en egenandel som er nødvendig i forhold til mange aktuelle finansieringskilder.

4. Samlet ressursbehov

På grunnlag av de målsettinger og vurderinger som er gjort ovenfor har komiteen foretatt følgende beregning av ressursbehovet for et moderne og utbygd juridisk fakultet ved Universitetet i Bergen, i forhold til budsjettet for 2008:

4.1 - Fullfinansiering av dagens aktivitet og forpliktelser:	kr.	2,0 mill
4.2 Masterstudiet		
- lønnsutgifter kvalitetsstyrking av masterstudiet	kr.	46,2.mill
- følgeutgifter nye stillinger masterstudiet (husleie, drift, administrativ støtte med mer) på kr 150.000 pr vit.stilling	kr	8,13 mill
- Tillegg for lønnsgap mellom midlertidig tilsatte og fast tilsatte (7 stillinger fra ltr 52-75)	kr	1,3 mill
SUM	kr	55,63 mill
- Fradrag (innsparinger ved omlegging 1. og 2. studieår)	kr.	2,6 mill
Samlet styrking masterstudiet alternativ I	kr	**53,3 mill**
Samlet styrkingsbehov alternativ II	kr	**43,15 mill**
4.3 LLM-program		
- lønnsutgifter etablering av 3 LLM-program	kr	6,9 mill
- følgeutgifter på kr 150.000 pr stilling til 3 LLM-program	kr	1,22 mill
SUM	kr	8,1 mill
- fradrag for inntekter som følge av belønningsmidler for 3 LLM-program)	kr	2,47 mill
- fradrag for ”gjenbruk” av eksisterende spesialemner	kr	0,5 mill
Samlet netto ressursbehov LLM program alternativ I	kr	**5.15 mill**
Samlet styrkingsbehov alternativ II	kr	**3,2 mill**
4.4 Forskerskole med 60 PhD-kandidater, hvorav 35 universitets-finansierte		
- økt veiledning og økte honorarutgifter (2 vit. stillinger og ekstern veiledning)	kr	1,8 mill
- følgeutgifter på kr 150.000 pr vit.stilling	kr	0,3 mill
- økte utgifter opplæringsdel (inkl. nordisk seminar, nasjonalt doktorandseminar og David Doublet-seminaret)	kr	0,25 mill

- generell kvalitetsheving	kr	0,25 mill
Samlet styrkingsbehov forskerskolen ekskl nye stipendiatstillinger	**kr**	**2,6 mill**

4.5 Stipendiatstillinger - 16 universitetsfinansierte

- lønnsutgifter	kr	8.0 mill
- følgeutgifter på kr 150.000 pr stipendiatstilling	kr	2.4 mill
SUM	kr	10,4 mill
- fradrag for inntekter som følge av økte belønningsmidler doktorgrader (økning på 9 i forhold til 2008 nivå)	kr	1,8 mill
- fradrag for 4 stipendiater som i dag finansieres over "restbudsjettet"	kr	2,6 mill
Styrkingsbehov nye stipendiatstillinger	**kr**	**6,0 mill**

4.6 Forskergruppene

- lønnsutgifter vit.ass-assistanse	kr	0.2 mill
- driftsutgifter forskningsgruppene	kr	0.6 mill
Samlet styrkingsbehov forskningsgruppene	**kr**	**0.8 mill**

4.7 Tot. styrkingsbehov for et moderne og utbygd juridisk fakultet alt I	**kr**	**69,85 mill**
Tot styrkingsbehov alt II	**kr**	**57,75 mill**

En styrking av staben i den størrelsesorden det er lagt opp til her, vil måtte føre til en vesentlig styrking av forskningsaktiviteten. Dette vil gi økte inntekter i form av belønningsmidler for publisering av forskningsresultat, økt doktorgradsproduksjon m.m. Det er vanskelig å beregne størrelsen på denne av flere grunner.

Av større betydning i denne sammenhengen er trolig at styrking av staben av faste lærere også vil kunne gi grunnlag for at fakultetet i sterkere grad blir i stand til å konkurrere om forskningsmidler, enten på egen hånd, eller ved deltaking i norske eller internasjonale nettverk eller prosjekter. Gjennom dette må målsettingen være å finansiere deler av den forskningssatsningen som det er argumentert for ovenfor, gjennom eksterne midler. Det er vanskelig å anslå hvor stor andel det kan være mulig å finansiere på denne måten, men dersom en anslår at 10% av kostnadene vil kunne finansieres slik, vil det føre til en reduksjon i finansieringsbehovet over grunnbudsjettet på 7,5 millioner kroner. Etter komiteens syn bør en ved et fullt utbygd fakultet kunne ha ambisjoner om å klare en enda større andel enn dette.

5. Stillinger

Som det fremkommer i denne innstillingen hadde fakultetet pr 01.10.08 tilsetting i følgende undervisningsstillinger (inkl. stillinger hvor stillingsinnehaver har permisjon)

- 33.5 fast tilsatte
- 2.0 midlertidige førsteamanuenser
- 7.0 midlertidige universitetslektorer

til sammen 42.5 stillinger

Full realisering av forslagene i denne innstillingen bygger på at undervisningsoppgavene skal utføres av fast tilsatte lærere der det ikke er påkrevd med eksterne ressurser (f. eks. eksterne medlemmer av bedømmelseskomiteer og sensorer). Dette tilsier følgende behov for førsteamanuenser/professorer ut fra alternativ I (tallene i parentes bygger på altenativ II)

- **54,2** (43,1) til masterstudiet
- **8,1** (6) til 3 nye LLM-program

- **2** til styrking/utvidelse av forskerutdanningsprogrammet

Til sammen **64,3** (51,1) stillinger.

Samlet utgjør dette 106,8 (93,6)vitenskapelige stillinger, ekskl stipendiater
Tar vi utgangspunkt i dagens studenttall (2066 og regneeksempelet på 75 LLM-studenter), til sammen 2142 studenter, får vi et forholdstall lærer pr student på 1: 20 (1:23) – som vil være identisk med det som synes å være en gjennomsnittlig internasjonal standard for juridiske læresteder, selv om de sterkeste miljøene har et enda bedre forholdstall mellom studenter og lærere. Det vises ellers til tabellen i kap.II.1, hvor det fremgår at gjennomsnittet ved alle universitetene er 1:14.7, og hvor forholdstallene ved UiB totalt, HF og SV i Bergen er hhv 1: 13.6, 1:13.2 og 1: 22.7.

Fakultetet har tatt i bruk studenter i undervisningen. Dette har blitt blir kritisert av NOKUT-komiteen. Fakultetet selv er likevel av den oppfatningen at en har utviklet studentinnslaget i studiet på en måte som også har positive sider. En er enig i at omfanget i dag er for stort, men mener bruk av viderekomne studenter til å veilede nye studenter, under rettledning og kontroll av lærere og pedagogisk personale, har positive sider som ikke kan erstattes av egne lærere. Selv om det ovenfor i alternativ I, i samsvar med NOKUTs anbefalinger er lagt til grunn at økningen i undervisningsvolumet skal skje i form av faste lærere, ser likevel komiteen at det vil ha en egenverdi med et visst innslag av studentundervisning og av eksterne spesialister/praktikere. Dette har resultert i at komiteen også har kostnadsberegnet et alternativ II som bygger på et visst innslag av studentundervisning de to første studieårene. Dessuten er det i samme alternativ lagt inn et visst innslag av eksterne lærere.

V. Plan for iverksetting

Den planen for utbygging av fakultetet som er utviklet ovenfor forutsetter at det er vilje til å styrke ressursgrunnlaget for fakultetet vesentlig. Det komiteen foreslår er i hovedsak et ressursgrunnlag på linje med sammenlignbare fakultet ved Universitetet i Bergen, og således primært en omfordeling av midlene internt på universitetet. En fullfinansiering forutsetter imidlertid også at det tildeles ekstra midler til de juridiske fakulteter over statsbudsjettet, ut over de generelle midlene som går til universitetene, eller andel av en fremtidig styrking av ressursgrunnlaget for universitetene.

En oppbygging av fakultetet vil måtte skje trinnvis. Det må skje en planmessig utvikling av studietilbudet, slik at en først gjennomfører de tiltakene som er mest presserende for å styrke kvaliteten i utdanningen. Fakultetet har tidligere prioritert en styrking av studietilbudet på 3. studieår med mer tilbakemelding. Det må skje en videre trinnvis gjennomføring av de tiltakene som er gjort rede for i kap III.

En antar at rekruttering av 5 – 7 nye faste lærere pr år er det mest ekspansive som er mulig. både ut fra rekrutteringsmulighetene, og også fordi en raskere vekst vil være vanskelig å integrere i fakultetet, blant annet fordi det vil skape en svært uheldig alderssammensetning blant det vitenskapelige personalet. Med en slik vekst vil det ta i overkant av 10 år å gjennomføre denne utbyggingen, til en kostnad av 5 – 7 millioner kroner pr. år. Dette er ikke en stor eller umulig økonomisk vekst dersom det først er politisk vilje til dette. Det er en rimelig investering i å utvikle norsk rettskultur og kvaliteten i det norske rettssamfunnet.

Iverksetting av denne planen innebærer langt mer enn ressurstilførsel og tilsetting av flere lærere. Utgangspunktet de første årene vil måtte være at grunnlagsfinansieringen økes for å gi fakultetet større slagkraft når det gjelder å utvikle prosjekter og konkurrere om forskningsmidler. Deretter må det legges opp til at en økende del av forskningsmidlene kan hentes fra eksterne kilder og dermed redusere behovet for internfinansiering av den videre utbyggingen.

Fakultetet må gradvis utvikle det pedagogiske tilbudet og styrke forskningsorganiseringen med sikte på en sterk heving av forskingskvalitet og -omfang og basert på dette, samt utvikle et kvalitativt sterkere utdanningstilbud. Dette forutsetter arbeid med organisasjonsutvikling knyttet til forskergruppene, med sikte på sterkere faglig ledelse, oppbygging av støttefunksjoner og infrastruktur og sterkere faglig profilering. Utvikling av LLM-grader og forskningsmiljø som kan utvides til eksternfinansierte sentre/Sentre for fremragende forskning, (SFF) vil være viktige tiltak for profilering av fakultetet nasjonalt og internasjonalt.

En utvidelse av antall ansatte som i realiteten innebærer mer enn en fordobling, vil kreve andre organisasjonsformer for å kunne håndtere personalforvaltning med mer. Dette er spørsmål som ligger utenfor komiteens mandat. En ser det også slik at dette er spørsmål som må løses i takt med den utbygging av fakultetet som skjer. Det er ikke mulig og ikke ønskelig å prøve å trekke opp faste planer for dette i dag.

Et sentralt problem ved en slik utbygging vil også være å skaffe kontorlokaler. Fakultetet vil fra sommeren 2009 overta en halv etasje i byggetrinn II på Dragefjellet. Videre ekspansjon vil kunne tenkes i dette bygget dersom det blir ledige lokaler. Det kan også skje en viss utbygging innenfor de arealer fakultetet har i dag, eller det kan være aktuelt med bygging eller leie av andre lokaler. Det vil måtte være en viktig oppgave å holde fakultetet mest mulig samlet fysisk sett. På den andre side kan det tenkes oppretting av forskningssentre o.l. som kan lokaliseres utenfor fakultetets øvrige lokaler. Også dette er en problemstilling som må løses underveis av fakultetets ledelse i samarbeid med universitetsledelsen sentralt.

Vedlegg 1.

UNIVERSITETET I BERGEN
DET JURIDISKE FAKULTET

FAKULTETETS HØRINGSUTTALELSE TIL INNSTILLINGEN FRA INNTEKTSFORDELINGSUTVALGET (RISAUTVALGET)

"Det juridiske fakultet ser meget positivt på at en nå har fått en dokumentasjon av hvorledes grunnbevilgningen fra Staten ville fordele seg på avdelingene dersom en videreførte midlene etter de kriterier som brukes for tildelingen til Universitetet i Bergen. Det er viktig at universitetsstyrets beslutninger om intern fordeling av bevilgningen bygger på et korrekt bilde av hvilke aktiviteter det er som skaper inntekter for Universitetet og hvordan disse midlene fordeles ut igjen til fakultetene og de øvrige avdelingene.

Det juridiske fakultet ser også svært positivt på at en gjennom utvalgets arbeid har fått en gjennomgang av eksisterende modell, som bygger på mange historiske forhold som er svært lite transparent. Når en nå har fått et finansieringssystem for universitet og høyskoler, som er mer transparent enn tidligere, er det viktig at dette også fører til at en etablerere et mer transparent og helhetlig system for viderefordeling av disse midlene internt på universitetet.

Det juridiske fakultet ser det således som viktig at det er en sammenheng mellom måten inntektene til universitetet skapes på og den interne fordeling. Dersom ikke de fakultetene som oppnår gode resultater innen undervisning og forskning får tildelt en vesentlig del av disse midlene, vil insentiv-virkningen internt på universitetet svekkes og den totale måloppnåelsen på universitetet sett under ett blir mindre. Vi støtter utvalgets forslag om at en større del av belønningsmidlene skal fordeles til de avdelingene som har generert disse inntektene.

Det fremgår klart av beregningen i innstillingen at Det juridiske fakultet uten sammenligning får en langt mindre andel av de inntekter fakultetet genererer for universitetet, enn noe annet fakultet. Dette underbygger at Det juridiske fakultet er vesentlig underfinansiert og bekrefter således det som framgår av beregninger fakultetet har foretatt på grunnlag av andre parametre, som forholdstall studenter pr lærer, kostnadene med utbygging av fakultetet i samsvar med strategiplanen og tiltak for å styrke masterstudiet i samsvar med NOKUTs anbefalinger og fakultetets planer. Noen stikkord her er økt veiledning av masteravhandlingen, mer tilbakemelding til studentene og høgere andel av undervisningen ved egne lærere. Fakultetets underfinansiering varierer mellom 40 og 50 mill avhengig av utregningsgrunnlag, mens Inntektsfordelingsutvalget angir kr 48.986 mill etter modell 1 som vi oppfatter som utvalgets primærforslag og mellom 37.721 og 55.057 mill etter de alternative modellene.

Vi har merket oss at det er knyttet en viss usikkerhet til fordelingen av de 7500 studieplassene universitetet i Bergen er tildelt, som grunnlag for basisbevilgning. Etter fakultetets vurdering bør utvalgets modell 1 legges til grunn for fordelingen. Men selv om en velger en annen modell er det en meget sterk skjevfordeling i fakultetenes finansieringsgrunnlag.

Utvalget har nødvendigvis måttet forholde seg til departementet finansieringskategorier og beløp innenfor utdanningskomponenten. Selv om en skulle mene at disse ikke gir fullt ut uttrykk for kostnadene med å kunne gi likeverdige tilbud på alle studieprogrammene, er det åpenbart at dette ikke forklarer den skjevfordelingen som foreligger. Vi vil peke på at opplegget av studieprogrammene på jus har blitt tilpasset de trange økonomiske rammene og at en som NOKUT-komiteen har påpekt

derfor har for høyt innslag av studentlærere og for lite veiledning og tilbakemelding til studentene. Det er ikke noe grunnlag for å anta at finanseringskategorien brukt for masterstudenter i rettsvitenskap er for høy.

Vi ser det som åpenbart at skjevfordelingen har ført til at juridiske studenter får et relativt sett dårligere faglig tilbud enn studenter ved andre fakulteter. Denne utviklingen henger sammen med historiske forhold som at Det juridiske fakultet hadde store rekrutteringsvansker i den perioden det var vekst i universitetsbudsjettene på 1990-tallet, og derfor ikke fikk sin andel av veksten. Det har også vært en gjennomgående oppfatning at jus er et "billig" studium der studentene i stor grad kan overlates til seg selv. Det har neppe noensinne vært riktig, og er i alle fall feil i dag med den enorme økningen i rettsstoffet som følger av internasjonaliseringen, EU og EØS-avtalen og den generelle veksten i rettsregler og rettslige problemstillinger i samfunnet. Det er ikke forsvarlig og heller ikke rettferdig overfor studentene i rettsvitenskap å opprettholde denne skjevfordelingen ved å tildele midler generert på grunnlag av studiepoengproduksjonen ved Det juridiske fakultet til andre fakultet.

Det juridiske fakultet ser positivt på utvalgets anbefaling om at Universitetsstyret øker sitt årlige strategiske handlingsrom ved å holde tilbake budsjettmidler med sikte på å gi strategiske bevilgninger og å gjøre tildelingene av slike midler tidsbegrensede. Etter fakultetets vurdering vil dette også bidra til en bedre synliggjøring av universitetets prioriteringer og samtidig gi evne til å kunne flytte fokus når det er ønskelig.

Det juridiske fakultet støtter også forslaget om at en går over til betaling av en reell husleie, etter at midlene er fordelte. Dette vil gi et sterkt insitament til effektivisering av bruken av lokaler. VI ser at det vil være krevende å få satt en dekkende pris på alle lokalene som brukes, men mener dette er nødvendig for å få til en innsparing på husleiekostnadene over tid.

Selv om innstillingen avdekker en uakseptabel skjevfordeling som medfører at våre studenter i studiesammenheng kommer uheldig ut sammenlignet med studenter ved de fleste fakultetene, er vi innforstått med at den omfordeling som innstillingen må resultere i vil måtte skje gradvis. Men samtidig vil vi gi uttrykk for at dagens modell fører til en så sterk skjevfordeling at det allerede ved årets budsjettfordeling må tas sterke grep for å rette opp situasjonen.

Det juridiske fakultet slutter seg således til utvalgets analyse og anbefalinger. En peker på at det vil være ønskelig at universitetsstyret vedtar en plan for innfasing av den nye modellen".

Ressurskomiteen hadde som mandat å vurdere :
"kva undervisingsformer og undervisingsomfang som er naudsynte for utdanning av juridiske kandidater i dagens samfunn. Vidare skal det vurderast kva ressursar som trengst for utdanning av forskarar for å dekkja trongen for vitskapleg personale i framtida og for ein forsvarleg forskingsinnsats ved fakultetet ut frå samfunnet sin trong for juridisk forsking og for å skapa grunnlag for forskingsbasert undervising."

Innstillingen inneholder en gjennomgang av ressursutviklingen frem til år 2001, og særlig for perioden 1980-2000, og komiteen pekte blant annet på at fakultetet var relativt ungt og at det fortsatt var under oppbygging. Gjennomgangen viste at det ikke var samsvar mellom de planene som ble lagt da fakultetet ble etablert, og i de første årene på den ene side og de resultat som var oppnådd. Gjennom denne innstilligen la fakultetet mange av premissene for det videre reformarbeidet som resulterte i studieordningen av 2003 og i at fakultetet over en 2 årsperiode fikk en ekstrabevilgning på ca kr 10 mill som i hovedsak ble brukt til engasjement av midlertidige universitetslektorer. Om stillingsbehovet knyttet til det pedagogiske opplegget komiteen foreslo og som ble videreført av studieordningskomiteen skrev komiteen blant annet følgende:
"Dei usikre faktorane med omsyn til framtidig studielengde og studie- og eksamensordning gjer likevel at det er vanskeleg å rekna seg fram nøyaktig til kor store ressursar som trengst. Truleg er det

framleis mest nærliggjande å ta utgangspunkt i høvetalet mellom lærarar og studentar når ein skal ta stilling til trongen for ressursar. I tidlegare utgreiingar om ressursar til juristutdanninga har eit høvetal på 1: 20 blitt rekna som naudsynt på høgare grad og 1:30 på lågare grad. I europeisk samanheng blir eit høvetal på rundt 1:25 rekna som normalt ved eit juridisk fakultet. Det er ikkje i den utgreiinga som er gjort her, noko som tyder på at dei høvetala ein tidlegare har rekna med, gjev for sterk lærardekning. Som det går fram av tabell 10 ovanfor er det også slik at alle dei andre fakulteta ved Universitetet i Bergen har betre høvetal enn det som er rekna som målsetjinga på jus.

Problemet synest å vera at slike høvetal ligg langt utanfor det som det vil vera mogeleg å kunne oppnå innanfor tidsrom som det har meining å leggja planar for. I tabell 3 ovanfor er det framstilt kor mange nye lærarar som trengst for å oppnå ulike høvetal, under ulike føresetnader om studenttal. Tabellen syner at det vil vera uråd å skaffa dei ressursane som trengst for å kunne nå eit høvetal på 1:20 eller 1:30, innanfor ein rimeleg tidshorisont. Ikkje minst vil det vera uråd å få rekruttert så mange lærarar, sjølv om dei økonomiske ressursane skulle bli stilt til rådvelde. Sjølv ei målsetjing på 1: 30 ville innebera tredobling av talet på lærarar med dagens studenttal.

Ressurskomiteen ser det slik at fakultetet må stilla opp målsetjingar som lar seg gjennomføra innanfor fastsette tidsperiodar og som det kan knytast ein konkret handlingsplan til. Det kan gjerast utan at ein gjev avkall på dei meir ideelle målsetjingane som eit fjernare mål. Ein ser det som ei ambisiøs, men realistisk, målsetjing for oppbygginga av fakultetet at ein innan 2010 skal ha nådd eit høvetal lærar:student på 1:40. Dette inneber med eit studenttal i samsvar med det måltalet fakultetet har i dag, at ein må ha 50 tilsette i professorat eller førsteamanuensisstilling, med om lag lik fordeling på dei to gruppene, i tillegg til stipendiatar. For å nå dette målet må det tilsetjast 25 nye faste tilsette. Dette er ei målsetjing som det truleg vil kunne vera mogeleg å nå, dersom dei økonomiske ressursane som dette vil krevja vert stilt til rådvelde".

Vedlegg 2

KOSTNADSBEREGNING AV KVALITETSTILTAK

Ressursbehov for utbygging av det juridiske fakultet i lys av NOKUTs anbefalinger..

1. Beregningene bygger på at økning i antall tilsatte i faste vitenskapelige stillinger fordeler seg likt mellom professorat og
førsteamanuensis.
2. Ett undervisningsårsverk (undervisningsdelen) er satt til: 775 timer
3. Følgekostnader (herunder husleie,inventar utstyr, driftsutgifter, adm.støtte etc.) ved tilsetting i vitenskapelige stillinger er satt til kr 150 000 pr årsverk

Masterstudiet i rettsvitenskap:

1. STUDIEÅR

Tiltak 1 : Videreføre dagens struktur, men erstatte studentledede arbeidsgrupper med egne lærere.

	samlinger	grupper	t.pr.sml	faktor	arb.timer	u-årsverk	Alt 2: 50 %
Grupper	18	33	2	3,5	4 158	5,37	
Kommentering	18	33	3	1	1 782	2,30	
Samtale			380	1	380	0,49	
Møter med fagansvarlig (2t. pr. fag)	4	20	2	1	160	0,21	
SUM					6 480	**8,36**	**4,18**

Innsparing:		l.tr.	timelønn	sats	timer		
Omregnet - lønn student		30	138,10		6 480	894 888,00	
Sosiale kostnader	feriep			12 %		107 386,56	
	arbg. Avg.			14,10 %		141 320,71	
SUM (frigjort lønnskostn. arbeidsgruppeledere)						**1 143 595,27**	571 797,64

Tilsetting av egne lærere (professor/førsteamanuensis)	ant. Stillinger	Kostnad	
Lønn	***8,36***	5 046 761,20	2 523 380,60
Feriepenger		605 611,34	302 805,67
Gruppelivsforsikring		5 852,00	2 926,00
Arbeidsgiveravg av lønn		712 418,46	356 209,23
Pensjon (arb.giv.del)		581 278,86	290 639,43
Arbeidsgiveravg av feriepenger		85 391,20	42 695,60
Arbeidsgiveravg av pensjon		81 960,32	40 980,16
SUM personalkostnader		**7 119 273,38**	**3 559 636,69**

Netto lønnskostnad ved tiltaket:			5 975 678,11	2 987 839,05
Følgekostnader ved nye stillinger:	150 000	8,36	1 254 193,55	627 096,77
SUM kostnader ved tiltaket:			***7 229 871,66***	***3 614 935,83***

Tiltak 2: Alle innleverte oppgaver skal kommenteres av kompetent lærer

Alle studenter skriver oppgaver som leveres elektronisk hver uke det er arbeidsgruppesamling.

				Ant.	Faktor	u-årsverk	80 %
Antall oppgaver som blir kommentert				1 782	1		
Antall oppgaver totalt				5 982	1		
Antall nye oppgaver som skal kommenteres (alt.2: 80% egne lærere)				4 200	1	**5,42**	**4,34**
Eksterne kommenteringer (20% av nye oppgave)			20 %	840	1		**204 204,00**

Tilsetting av egne lærere (professor/førsteamanuensis)	ant. Stillinger	Kostnad	
Lønn	***5,42***	3 271 943,27	2 617 554,62

Feriepenger			392 633,19	314 106,55
Gruppelivsforsikring			3 794,00	3 035,20
Arbeidsgiveravg av lønn			461 878,95	369 503,16
Pensjon (arb.giv.del)			376 865,15	301 492,12
Arbeidsgiveravg av feriepenger			55 361,28	44 289,02
Arbeidsgiveravg av pensjon			53 137,99	42 510,39
SUM personalkostnader			**4 615 613,83**	**3 692 491,06**
Netto lønnskostnad ved tiltaket:			4 615 613,83	3 896 695,06
Følgekostnader ved nye stillinger:	150 000	5,42	812 903,23	650 322,58
SUM kostnader ved tiltaket:			***5 428 517,06***	***4 342 813,64***
SUM TILTAK 1. STUDIEÅR			**12 658 388,71**	**7 957 749,47**
	13,78	følge	2 067 096,77	1 277 419,35
		lønn	10 591 291,94	6 884 534,12

2.STUDIEÅR

Tiltak 1 : Videreføre dagens struktur, men erstatte studentledede arbeidsgrupper med egne lærere.

	samlingr	grupper	t.pr.sml	faktor	arb.timer	u-årsverk	**Alt 2:** 75 %
Grupper	26	30	2	3,5	5 460	7,05	
Kommentering	26	30	3	1	2 340	3,02	
SUM					7 800	**10,06**	**7,55**

Innsparing:		l.tr.	timelønn	sats	timer		
Omregnet - lønn student		30	138,10		7 800	1 077 180,00	
Sosiale kostnader	feriep			12 %		129 261,60	
	arbg. Avg.			14,10 %		170 108,27	
SUM (frigjort lønnskostn. arbeidsgruppeledere)						**1 376 549,87**	1 032 412,40

Tilsetting av egne lærere (professor/førsteamanuensis)	ant. Stillinger	Kostnad	
Lønn	***10,06***	6 073 016,47	4 554 762,35
Feriepenger		728 761,98	546 571,49
Gruppelivsforsikring		7 042,00	5 281,50
Arbeidsgiveravg av lønn		857 288,24	642 966,18
Pensjon (arb.giv.del)		699 477,26	524 607,95
Arbeidsgiveravg av feriepenger		102 755,44	77 066,58
Arbeidsgiveravg av pensjon		98 626,29	73 969,72
SUM personalkostnader		**8 566 967,68**	**6 425 225,76**

Netto lønnskostnad ved tiltaket:			7 190 417,81	5 392 813,36
Følgekostnader ved nye stillinger:	150 000	10,06	1 509 677,42	1 132 258,06
SUM kostnader ved tiltaket:			***8 700 095,23***	***6 525 071,43***

Tiltak 2: Alle innleverte oppgaver skal kommenteres av kompetent lærer

Alle studenter skriver oppgaver som leveres elektronisk hver uke det er arbeidsgruppesamling.

				Ant.	Faktor	u-årsverk	80 %
Antall oppgaver som blir kommentert				2 340	1		
Antall oppgaver totalt				7 800	1		
Antall nye oppgaver som skal kommenteres (alt.2: 80% egne lærere)				5 460	1	**7,05**	**5,64**
Eksterne kommenteringer (20% av nye oppgave)			20 %	1092	1		**265 465,20**

Tilsetting av egne lærere (professor/førsteamanuensis)	Stillinger	Kostnad	

Lønn		***7,05***	4 255 940,96	3 404 752,77
Feriepenger			510 712,92	408 570,34
Gruppelivsforsikring			4 935,00	3 948,00
Arbeidsgiveravg av lønn			600 783,51	480 626,81
Pensjon (arb.giv.del)			490 196,56	392 157,25
Arbeidsgiveravg av feriepenger			72 010,52	57 608,42
Arbeidsgiveravg av pensjon			69 117,71	55 294,17
SUM personalkostnader			**6 003 697,18**	**4 802 957,74**
Netto lønnskostnad ved tiltaket:			6 003 697,18	4 537 492,54
Følgekostnader ved nye stillinger:	150 000	7,05	1 056 774,19	845 419,35
SUM kostnader ved tiltaket:			***7 060 471,37***	***5 382 911,90***
SUM TILTAK 2. STUDIEÅR			**15 760 566,61**	**11 907 983,32**
	17	følge	2 566 452	1 977 677
			13 194	
		lønn	114,99	9 930 305,90

3.STUDIEÅR

Tiltak 1: Innføre lærerledede arbeidsgrupper (etter samme struktur som for 1.-2. studieår).

	samlinger	grupper	t.pr.sml	faktor	arb.timer	u-årsverk	**100 %**
Grupper	20	30	2	3,5	4 200	5,42	5,42
Kommentering - arbeidsgruppeledere	20	30	3	1	1 800	2,32	2,32
SUM					6 000	7,74	7,74
Fradrag - dagens kommentering	20	10	3	1	600	0,77	0,77
SUM Økt behov						6,97	6,97

Tilsetting av egne lærere (professor/førsteamanuensis)		ant. Stillinger	Kostnad	
Lønn		***6,97***	4 207 646,60	4 207 646,60
Feriepenger			504 917,59	504 917,59
Gruppelivsforsikring			4 878,00	4 878,00
Arbeidsgiveravg av lønn			593 966,11	593 966,11
Pensjon (arb.giv.del)			484 634,28	484 634,28
Arbeidsgiveravg av feriepenger			71 193,38	71 193,38
Arbeidsgiveravg av pensjon			68 333,43	68 333,43
SUM personalkostnader			**5 935 569,39**	**5 935 569,39**
Netto lønnskostnad ved tiltaket:			5 935 569,39	5 935 569,39
Følgekostnader ved nye stillinger:	150 000	6,97	1 045 161,29	1 045 161,29
SUM kostnader ved tiltaket:			***6 980 730,68***	***6 980 730,68***

Tiltak 2: Alle innleverte oppgaver skal kommenteres av kompetent lærer

Alle studenter skriver oppgaver som leveres elektronisk hver uke det er arbeidsgruppesamling.

				Ant.	Faktor	u-årsverk	**80 %**
Antall oppgaver som blir kommentert				600	1		
Antall oppgaver totalt				4 800	1		
Antall nye oppgaver som skal kommenteres (alt.2: 80% egne lærere)				4 200	1	**5,42**	**4,34**
Eksterne kommenteringer (20% av nye oppgave)			20 %	840			**204 204,00**

Tilsetting av egne lærere (professor/førsteamanuensis)		ant. Stillinger	Kostnad	
Lønn		***5,42***	3 271 943,27	2 617 554,62
Feriepenger			392 633,19	314 106,55
Gruppelivsforsikring			3 794,00	3 035,20
Arbeidsgiveravg av lønn			461 878,95	369 503,16
Pensjon (arb.giv.del)			376 865,15	301 492,12

Arbeidsgiveravg av feriepenger			55 361,28	44 289,02
Arbeidsgiveravg av pensjon			53 137,99	42 510,39
SUM personalkostnader			**4 615 613,83**	**3 692 491,06**

Netto lønnskostnad ved tiltaket:			4 615 613,83	3 896 695,06
Følgekostnader ved nye stillinger:	150 000	5,42	812 903,23	406 451,61
SUM kostnader ved tiltaket:			***5 428 517,06***	***4 507 350,68***
SUM TILTAK 3. STUDIEÅR			**12 409 247,74**	**11 488 081,36**
		følge	1 858 064,52	1 451 612,90
		lønn	10 551 183,22	9 832 264,45

4.STUDIEÅR

Tiltak 1: Utvidet tilbud om retting og kommentering av oppgaver av kvalifiserte lærere.

Dagens tilbud om oppgaveretting (type oblig.) utvides med 1,5 oppgaver pr student pr. fag.

	Kand	økning	faktor	tid	årsv.	**Alt 2:**
JUS 241	350	1,5	1	525	0,68	0,68
JUS 242	350	1,5	1	525	0,68	0,68
JUS243	350	1,5	1	525	0,68	0,68
				1 575	**2,03**	**2,03**

Tilsetting av egne lærere (professor/førsteamanuensis)	Ant. Still.	Kostnad	
Lønn	***2,03***	1 225 469,53	1 225 469,53
Feriepenger		147 056,34	147 056,34
Gruppelivsforsikring		1 421,00	1 421,00
Arbeidsgiveravg av lønn		172 991,56	172 991,56
Pensjon (arb.giv.del)		141 163,62	141 163,62
Arbeidsgiveravg av feriepenger		20 734,94	20 734,94
Arbeidsgiveravg av pensjon		19 904,07	19 904,07
SUM personalkostnader		**1 728 741,06**	**1 728 741,06**

Netto lønnskostnad ved tiltaket:			følge	1 728 741,06	1 728 741,06
Følgekostnader ved nye stillinger:	150 000	2,03	lønn	304 838,71	304 838,71
SUM kostnader ved tiltaket:				***2 033 579,77***	***2 033 579,77***
SUM TILTAK 4. STUDIEÅR				**2 033 579,77**	**2 033 579,77**

5.STUDIEÅR

Tiltak 1: Utvidet undervisningstilbud på spesialemner.

Rammen for undervisning på spesialemner er satt til tilsvarende 2 t forelesning pr. studiepoeng. I dag undervises det i 510 stp.
Rammen bør økes til 3 t.

	Sum STP.	Ramme	Faktor	tid	årsv.	**Alt 2:** 75 %
Dagens undervisningsramme	510	2	5	5100	6,58	
Økning av ramme til 3t.	510	1	5	2550	**3,29**	2,47
25% av økningen går til eksterne			25 %	638		**154 976,25**

Tilsetting av egne lærere (professor/førsteamanuensis)	Ant. Still.	Kostnad	
Lønn	***3,29***	1 986 105,78	1 489 579,34
Feriepenger		238 332,69	178 749,52
Gruppelivsforsikring		2 303,00	1 727,25
Arbeidsgiveravg av lønn		280 365,64	210 274,23
Pensjon (arb.giv.del)		228 769,50	171 577,13
Arbeidsgiveravg av feriepenger		33 604,91	25 203,68
Arbeidsgiveravg av pensjon		32 256,50	24 192,38

SUM personalkostnader			**2 801 738,02**	**2 101 303,52**
Netto lønnskostnad ved tiltaket:			2 801 738,02	2 256 279,77
Følgekostnader ved nye stillinger:	150 000	3,29	493 548,39	370 161,29
SUM kostnader ved tiltaket:			***3 295 286,41***	***2 626 441,06***

Tiltak 2: Utvidet veiledningstilbud på skriving av masteroppgaver

Dagens ramme er 10 timer veiledning pr oppgave (30 STP.) Forslag om økning til 30t. Pr 30stp. Oppgave.
Beregnet ut fra forventet ant. oppgaver på 255 og fordeling av 85% interne og 15% eksterne veiledere

Økt ressurs pr oppgave i timer	20,00
Timesats eksterne	243,34
Underv. årsverk	775,00
Antall kandidater:	255,00

	85 %	15 %	SUM	Eksterne	Interne	Interne	Alt II
Ant. Oppgaver	Int. veil	Ekst. Veil	u-timer	kroner	u-timer	u-årsverk	(se %)
255,00	216,75	38,25	5 100	186 155	4 335,00	5,60	5,59

Tilsetting av egne lærere (professor/førsteamanuensis)		Ant. Still.	Kostnad 255 -	
Lønn		***5,60***	3 380 605,59	3 376 710,88
Feriepenger			405 672,67	405 205,31
Gruppelivsforsikring			3 920,00	3 915,48
Arbeidsgiveravg av lønn			477 218,11	476 668,32
Pensjon (arb.giv.del)			389 380,27	388 931,68
Arbeidsgiveravg av feriepenger			57 199,85	57 133,95
Arbeidsgiveravg av pensjon			54 902,62	54 839,37
SUM personalkostnader			**4 768 899,11**	**4 763 404,99**
Netto lønnskostnad ved tiltaket:			4 768 899,11	4 763 404,99
Følgekostnader ved nye stillinger:	150 000	5,60	840 000,00	839 032,26
Eksterne honorar - økning			184 938,40	184 725,34
Sosiale kostnader eksterne (feriepenger, arb.giveravg. 27%)	234 872		49 933,37	49 875,84
SUM kostnader ved tiltaket:			***5 843 770,88***	***5 837 038,42***
SUM TILTAK 5. STUDIEÅR			**9 139 057,29**	**8 463 479,48**
		følge	1 333 548,39	1 209 193,55
		lønn	7 805 508,90	7 254 285,93
SUM		følge	8 130 000,00	6 220 741,94
Sum		lønn	43 870 840,11	35 630 131,47
SUM kostnader alle tiltak på masterstudiet:			***52 000 840,11***	***41 850 873,40***
Kompensasjon for lønnsgap			1 300 000,00	1 300 000,00
Samlet styrking			***53 300 840,11***	***43 150 873,40***
NYE stillinger			***54,20***	***43,10***

LLM -program

Ressursbehov		pr stp	faktor	Timer
Undervisning	60	3	5	900
Veiledning 25 stud	25		30	750
Sensur 25 stud	6	1	25	150
Oppgavesensur	1	12	25	300
Årsverk pr. program				2,71
3 program				**8,1**

Etablering av 3 LLM program	fakt	Kostnad	Alt II - 5 still.
Lønn	8,1	4 889 804,51	3 608 711,82

Feriepenger			586 776,54	433 045,42
Gruppelivsforsikring			5 670,00	4 184,50
Arbeidsgiveravg av lønn			690 261,91	509 418,38
Pensjon (arb.giv.del)			563 201,45	415 646,83
Arbeidsgiveravg av feriepenger			82 735,49	61 059,40
Arbeidsgiveravg av pensjon			79 411,40	58 606,20
Eksterne honorar - økning		1085		263 763,50
Sosiale kostnader eksterne (feriepenger, arb.giveravg. 27%)				71 216,15
Netto lønnskostnad ved tiltaket:			6 897 861,30	5 425 652,19
Følgekostnader ved nye stillinger:	Pr.	150 000	1 219 500,00	750 000,00
SUM kostnader ved tiltaket:			**8 117 361,30**	**6 175 652,19**
Økte inntekter			2 470 000,00	2 470 000,00
Gjenbruk eksisterende kurs			500 000,00	500 000,00
SUM netto kostnader ved LLM-programmer:			**5 147 361,30**	**3 205 652,19**